

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

Біловус Олександр Іванович

Інструменти податкового регулювання і макроекономічні ефекти їх застосування / *Instruments of Tax Regulation and Macroeconomic Effects of Their Application*

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування

освітньо-професійна програма – Фіскальне адміністрування

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ФФАм-21

О. І. Біловус

Науковий керівник:

к.е.н., доцент А.М. Іванова

Кваліфікаційну роботу допущено до захисту:

" _____ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ А.І. Крисоватий

ТЕРНОПІЛЬ - 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	6
1.1. Соціально-економічний зміст податкового регулювання та його інструментарій.....	6
1.2. Типологізація інструментів податкового регулювання.....	15
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. ПРАГМАТИКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ: МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ КОНТЕКСТ.....	22
2.1. Аналіз фіскальних аспектів функціонування інструментів податкового регулювання.....	22
2.2. Моніторинг економічних ефектів застосування інструментів податкового регулювання.....	29
2.3. Оцінка соціальних ефектів використання інструментів податкового регулювання.....	36
Висновки до розділу 2.....	42
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТРУМЕНТІВ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ	44
Висновки до розділу 3.....	58
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ВСТУП

Актуальність теми. Трансформаційні зміни сучасного суспільства поставили питання необхідності дослідження діючих інструментів податкового регулювання, обґрунтування їхньої дієвості. Головною умовою є створення такого податкового механізму, який би міг сприяти економічному зростанню, давав можливість збільшувати обсяги та підвищувати ефективність виробництва, зменшував інфляційні ризики та підвищував рівень життя населення.

Проблема формування ефективних податкових інструментів о регулювання розвитку держави є багатогранною. Відтак, постає потреба реформування діючого механізму функціонування податкових інструментів і запровадження тих інструментів, які мають у собі потужний регулюючий потенціал та спроможні забезпечити економічне зростання в Україні та добробут її громадян. Важливим є врахування зарубіжного досвіду розвинутих країн, який може бути корисним із точки зору вибору найбільш ефективного варіанту податкових інструментів, їх впливу на макроекономічну ситуацію в країні та зменшення соціальної напруженості.

Суть, принципи і методи податкового регулювання досліджували у своїх наукових працях такі вчені: О. Василик, В. Грушко, Т. Єфименко, Р. Жарко, Ю. Іванов, І. Гудзенко А. Крисоватий, Т. Паєнтко та інші.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є обґрунтувати теоретичні, організаційні та практичні основи функціонування податкових інструментів регулювання та розробити практичні рекомендації для їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання:**

- визначити соціально-економічний зміст податкового регулювання та його інструментарій;
- класифікувати за типами інструменти податкового регулювання;
- здійснити аналіз фіскальних аспектів функціонування інструментів податкового регулювання;

- провести моніторинг економічних ефектів застосування інструментів податкового регулювання;
- оцінити соціальні ефекти використання інструментів податкового регулювання;
- дослідити світовий досвід податкового регулювання та адаптувати його використання в Україні;
- окреслити напрямки вдосконалення інструментів податкового регулювання.

Об’єктом дипломної роботи є податкове регулювання.

Предмет дослідження – теоретичні і практичні аспекти організації та використання інструментів податкового регулювання.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у процесі дослідження використано методи теоретичного узагальнення, історичний метод, метод порівняння, системний підхід, методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, абстрагування, графічний метод.

Інформаційну базу дослідження складають положення економічної науки, викладені в працях вітчизняних та зарубіжних учених, законодавчі та інші нормативно-правові акти з питань податкового регулювання, матеріали Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Державної податкової служби України, Державної служби статистики України.

Наукова новизна: використано системний підхід до дослідження теоретичних засад та практики функціонування інструментів податкового регулювання та окреслено вектори їх удосконалення.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці рекомендацій щодо удосконалення практики функціонування інструментів податкового регулювання.

Апробація результатів дослідження. Окремі теоретичні положення і практичні рекомендації, що містяться у роботі, апробовано на Всеукраїнських науково-практичних конференціях молодих вчених та студентів «Фіскальна політика України в умовах євроінтеграційних процесів».

Структура та обсяг магістерської роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 64 найменувань. Робота містить 18 таблиць і 17 рисунків.

1.1. Соціально-економічний зміст податкового регулювання в системі державного регулювання

Державне регулювання економіки визнається одним із необхідних елементів соціального та економічного розвитку держави. Застосовуючи термін «державне регулювання», ми позначаємо процес втручання держави в діяльність суб'єктів господарювання та функціонування ринкових відносин. Адже сам механізм державного регулювання є багатограним та надзвичайно складним процесом. Існує низка причин, які зумовлюють необхідність даного виду регулювання з боку держави:

- «посилення нерівності розподілу доходів та багатства на національних та глобальному рівнях;
- гіпертрофований розвиток фінансового сектору, що ставить під загрозу соціально-економічний розвиток взагалі;
- неефективне природокористування та загострення екологічних проблем;
- ТНК та розвинені країни продовжують отримувати вигоди за рахунок інших економічних суб'єктів, при цьому неолібералізм часто робить спроби виправдати такий стан речей;
- поляризація економічного розвитку країн та ін.» [56].

Існують різні концепції щодо розгляду змісту «державне регулювання» і такий підвищений інтерес науковців можна пояснити всебічним поширенням такого виду регулювання на розвиток економічних систем, процесів і загалом господарських відносин.

Розглянемо докладніше деякі з наукових підходів щодо трактування сутності визначення «державне регулювання».

Так науковець Адамовська В. С. розглядає державне регулювання як «сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу держави на розвиток суспільного способу виробництва (в т.ч. продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних та соціально-економічних відносин)

для його стабілізації та пристосування до умов, що змінюються» [1].

В Енциклопедії сучасної України вказано, що «державне регулювання економіки – діяльність держави з під-тримання стабільності відтворення та забезпечення умов для розвитку економіки і є однією з основних форм участі держави в економіці, що полягає у її впливі на розподіл ресурсів і доходів, темпи економічного розвитку та рівень добробуту населення країни» [15].

Серед визначень поняття державне регулювання слід відзначити позицію Мельника В.В., який розглядає «державне регулювання як засіб забезпечення рівноваги економіки країни загалом та сталого розвитку окремих територій зокрема» [32].

Українські вчені Шабанов Р., Ждан М. визначають державне регулювання економіки як «систему типових заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, які здійснюються уповноваженими державними установами і спрямовані на скерування суб'єктів господарської діяльності в напрямі, необхідному для досягнення потрібного соціально-економічного результату» [60].

На думку Трофимчук О.А. «державне регулювання економіки є діяльністю держави, що здійснюється за допомогою наявних у неї інструментів та з метою цілеспрямованого впливу на структурні складові економіки країни та їх динаміку, відповідно до поставлених цілей [56].

Зовсім інший погляд щодо визначення терміну «державне регулювання» має український науковець Тарнавська О. Б., яка розглядає це як «системне втручання державних органів влади за допомогою різних методів та інструментів задля забезпечення виконання всіх своїх функцій та розвитку основних економічних процесів з метою забезпечення позитивних соціально-економічних результатів» [54].

Розглянувши різні погляди на дефініцію «державне регулювання економіки», можемо відмітити, що механізм регулювання передбачає такі методи: адміністративні, правові та економічні (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Місце податкового регулювання в системі методів державного регулювання економіки

Джерело: розроблено автором

У табл. 1.1 показано зміст методів державного регулювання економіки.

Таблиця 1.1

Зміст методів державного регулювання економіки: податковий аспект

Методи	Зміст
Адміністративні	Охоплюють санкції за порушення податкового законодавства.
Правові	Передбачають прийняття нормативно-правових актів та вироблення механізму їх реалізації і контролю. Повинні бути створені єдині для всіх економічних суб'єктів умови правової поведінки щодо нарахування та сплати податків або надання обґрунтованих податкових пільг.
Економічні	Передбачають опосередковане втручання з боку суб'єктів регулювання через створення економічного середовища. Використання економічних методів регулювання та податкових стимулів, таких як пільги, відстрочки, розстрочки податкових платежів, надання податкового кредиту та податкових канікул, створює можливість для зниження податкового тиску та зміцнення фінансового стану суб'єктів господарювання.

Джерело: складено автором на основі [50]

При адміністративному регулюванні держава використовує систему державних замовлень та контрактів; застосовує санкції і штрафи, ліцензії, квоти; запроваджує норми і стандарти, які вимагають дотримання якості послуг, робіт, продукції, до організації виробничих процесів, тощо.

Серед правових методів регулювання економіки важливе місце посідають закони, спрямовані на тривале правове регулювання. Основними формами правового регулювання економіки в Україні є: Конституція та закони України, укази й розпорядження Президента України, постанови та інші нормативні акти уряду. [50].

У свою чергу, економічне регулювання здійснюється інструментами фіскальної, бюджетної, податкової, грошово-кредитної, амортизаційної та інших напрямків державної економічної політики. [50].

Відтак, у загальному вигляді під податковим регулюванням розуміється планомірний вплив держави на учасників економічних відносин завдяки застосуванню різних засобів та інструментів податкової політики. Податкова політика держава, реалізуючи фіскальну функцію податків, не тільки формує джерела фінансування необхідних витрат, але й створює необхідні передумови для структурної перебудови національної економіки та її зростання.

У вітчизняній науковій літературі існують наступні визначення дефініції «податкове регулювання» (табл. 1.2).

Провівши аналіз економічної літератури, ми можемо зробити такий висновок, що в погляди сучасних дослідників щодо трактування категорії «податкове регулювання» принципово не відрізняються, але існує неоднозначність трактувань. Тому, на нашу думку, найбільш комплексним є наступне трактування. «Податкове регулювання — це комплекс дій в рамках економічних відносин, які виникають в процесі оподаткування між його учасниками та реалізуються шляхом впливу державних органів на суб'єктів господарювання з використанням податкових інструментів для стимулювання економічного зростання держави» [36].

Таблиця 1.2

Тлумачення поняття «податкове регулювання»

№ з/п	Автори	Визначення
1	Глосарій бюджетних термінів [6]	Податкове регулювання розглядається як сукупність заходів непрямого впливу держави на розвиток виробництва шляхом зміни норми випущення до бюджету за рахунок пониження або підвищення загального рівня оподаткування: ставки індивідуального прибуткового податку, податку на прибуток підприємств, непрямих податків
2	Василик О. [3]	Сутність механізму податкового регулювання полягає, з одного боку, в тому, що він являє собою специфічну форму суспільних відносин, що виникають між платниками податків та державою в процесі перерозподілу національного доходу, а з іншого боку, в тому, що він є методом непрямого впливу держави на економіку, політику, соціальну сферу за засобами податкового законодавства, податкового планування, податкової системи
3	Єфименко Т. [17]	Податкове регулювання за допомогою притаманних йому методів і важелів дозволяє досягти більш ефективного використання матеріальних і фінансових ресурсів, інтенсифікувати інвестиційну та підприємницьку активність, узгодити інтереси різних суб'єктів господарювання, прошарків населення, центральних і регіональних рівнів державного управління
4	Жарко Р. [18]	Податкове регулювання – це комплекс дій державних органів, спрямованих на зміну параметрів податкової системи та податкового механізму з метою досягнення певних соціальних та економічних цілей
6	Грушко В., Кочембар Л. [8]	Під податковим регулюванням інвестиційної активності розуміють здійснення державою за допомогою механізмів оподаткування певних заходів, спрямованих на регулювання обсягів, якості й напрямів інвестування суб'єктів господарювання всіх форм власності, досягнення рівноваги між попитом і пропозицією на інвестиційному ринку
8	Глади В. [5]	Податкове регулювання – цілеспрямований вплив держави на учасників економічних відносин шляхом використання засобів та інструментів податкової політики
9	Ткачик Л. [55]	Податкове регулювання як частина податкового менеджменту - це комплекс практичних дій, які забезпечують наповнення державного бюджету та оптимізують податкові платежі. На рівні підприємства воно спрямоване на прийняття оперативних рішень, пов'язаних із зміною податкового законодавства та реагування на зміни умов господарювання
10	Прокопенко Н. [47]	Податкове регулювання – це система економічних заходів оперативного втручання в хід виконання податкових зобов'язань
11	Гуданко І. [9]	Податкове регулювання являє собою сукупність заходів непрямого впливу шляхом зміни виду податків, податкових ставок, встановлення податкових пільг, зниження та підвищення загального оподаткування, відрахувань до бюджету, що дозволяє впливати на фінансові рішення підприємства, а, отже, й реалізацію фінансової діяльності безпосередньо
12	Іванов Ю. [23]	Податкове регулювання як процес базується на свідомому, активному й цілеспрямованому використанні існуючої незалежно від волі суб'єктів управління регулюючої функції податків задля отримання певних соціально-економічних результатів
13	Крисоватий А., Кізима А., Карпова В., Іванов Ю. [25]	Податкове регулювання – це заходи непрямого впливу на економіку, економічні та соціальні процеси шляхом зміни видів податків, податкових ставок, встановлення податкових пільг, зменшення або збільшення податкового навантаження, відрахувань до бюджету
14	Лук'яненко К. С. [29]	Податкове регулювання – це процес реалізації державою своєї фінансової функції за допомогою внесення змін у складові податкової системи, політики чи механізму з метою коригування макроекономічних пропорцій та впливу на діяльність суб'єктів підприємництва та населення в цілому
15	Шамота Г. М., Малиш Д. О. [61]	Податкове регулювання – система заходів цілеспрямованого економічного та законодавчого впливу держави на учасників економічних відносин за допомогою інструментів податкової політики з метою досягнення бажаних соціально-економічних результатів

Умовою, яка необхідна для всебічного розвитку держави – це застосування ефективних податкових інструментів регулювання.

За формою впливу на економічні процеси, податкове регулювання можна віднести до непрямих методів, які базуються на використанні економічних інтересів платників податків, а не на прямому їх примушенні. Адже держава повинна формувати такі умови, за яких господарюючому суб'єкту стає вигідним, в процесі своєї діяльності, враховувати інтереси держави, і не вигідним

робити те, що не відповідає інтересам суспільства.

Податкове регулювання за рівнем впливу здійснюється як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях.

Перед податковим регулюванням стоять ряд задач, які можна розглядати як макро-, так і на мікрорівні.

Розглянемо найважливіші завдання податкового регулювання на макрорівні. Зокрема, це: (рис. 1.2).

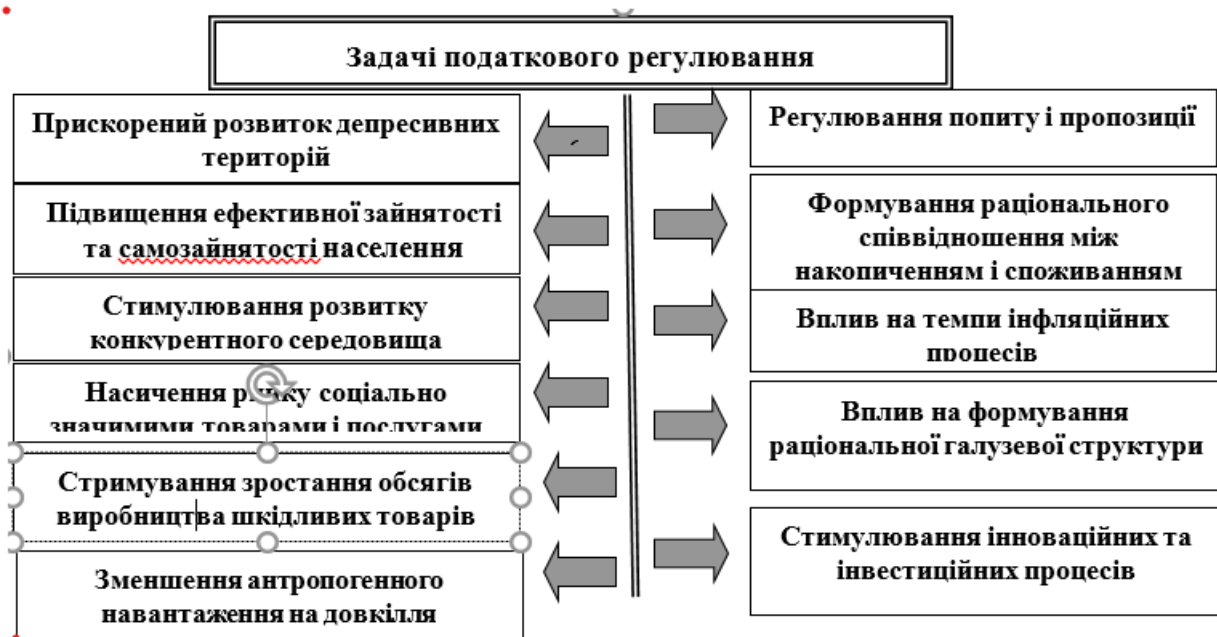

Рис. 1.2. Макроекономічні задачі, які вирішуються за допомогою податкового регулювання [44]

Задачу регулювання попиту і пропозиції можна вирішити за допомогою зміни співвідношення прямих та непрямих податків, підтримки попиту на окремі групи товарів із введенням спеціальних податків.

Щодо завдання формування раціонального співвідношення між накопиченням і споживанням, то його вирішення можна досягти зміною структури податків на користь податків на споживання.

Якщо змінити ставки непрямих податків, то це прямо вплине на рівень цін і призведе до впливу на темпи інфляційних процесів.

Що стосується задачі впливу на формування раціональної галузевої структури, то введення спеціальних податкових режимів призведе до

прискореного розвитку високорентабельних галузей і їх інвестиційної привабливості.

Розглянемо завдання стимулювання інвестиційних та інноваційних процесів. Тобто державою мають використовуватись такі характерні інструменти, як: прямі пільги інноваційним підприємствам; введення спеціальних режимів оподаткування; інвестиційний податковий кредит; особливі методи нарахування амортизації, різні методи оподаткування дивідендів, тощо.

Задача введення спеціальних режимів оподаткування окремих територій реалізує завдання прискореного розвитку депресивних територій за допомогою ведення органами регіональної влади власної податкової політики.

Задача підвищення ефективної зайнятості та самозайнятості населення вирішується введенням різних альтернативних систем оподаткування малого підприємництва, які передбачають спеціальні податкові пільги.

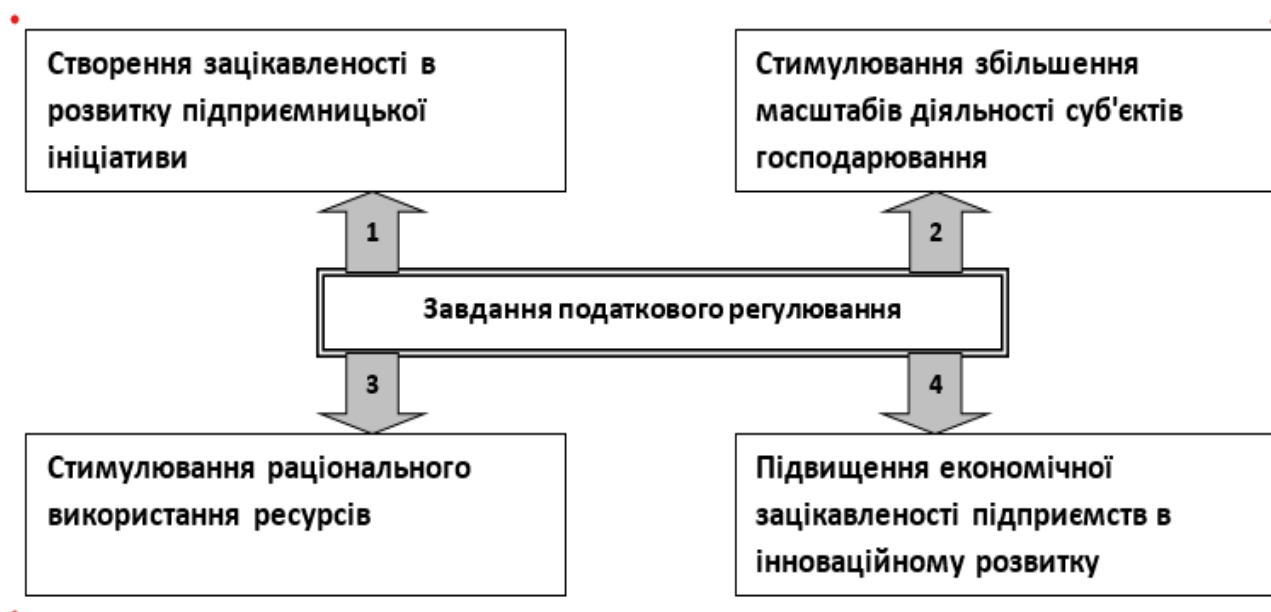
Стимулювання розвитку конкурентного середовища доцільно вирішувати в ризикових, з точки зору законодавства, сегментах ринку.

Завдання насичення ринку соціально значимими товарами та послугами можна вирішити через, наприклад, зниження ставки або звільнення від ПДВ операцій з поставки окремих товарів, або введенням пільг щодо прямих податків для виробників певних товарів.

Стимування зростання обсягів виробництва товарів, у збільшенні споживання яких держава не зацікавлена. Це завдання можна вирішити, наприклад, введенням акцизів на небезпечні для споживання товари (тютюн, спиртне), наслідком чого є підвищення кінцевої ціни підакцизних товарів, а відповідно обмеження виробництва подібних товарів.

Завдання зниження антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище можливе шляхом введення екологічно орієнтованих податків і зборів, а також податково стимулювати використання природоохоронних технологій, енергозбереження та використання альтернативних джерел енергії.

Виділяють наступні завдання, які вирішуються засобами податкового регулювання на мікрорівні (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Мікрорівневі задачі, які вирішуються за допомогою податкового регулювання [44]

Податкового регулювання є занадто складним процесом і його неможливо здійснити без використання принципів податкового регулювання. За словником економічних термінів, термін «принцип» означає «головне, вихідне положення, правило діяльності організації в якій небудь сфері або правило поведінки особи» [19].

Так, податкова теорія і практика виділяє основні принципи податкового регулювання. Дані принципи та їх основні характеристики наведені в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Наукові принципи податкового регулювання

Принцип	Зміст
Наукової обґрунтованості	Врахування вимог об'єктивних економічних законів, реалій економічного, політичного і соціального життя.
Системності	Обумовлений системним характером об'єкта регулювання – національної економіки, яка є складною динамічною системою, що включає в себе різні елементи у зв'язку з розв'язанням економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних та інших проблем.
Пріоритетності	Передбачає чітке визначення пріоритетів податкового регулювання – основних соціально-економічних проблем розвитку країни, на вирішенні яких через податкові заходи слід зосередитися державі в конкретний момент часу.
Законодавчого регулювання	Усі інструменти державного регулювання в сфері оподаткування мають бути чітко регламентовані відповідними законодавчими актами, причому законодавчо мають бути врегульовані усі елементи кожного з цих інструментів.
Безперервності	Застосовувані інструменти податкового регулювання мають бути послідовними та впливати з пріоритетів загальнодержавного розвитку.
Погодження інтересів	Механізм впливу заходів податкової політики на соціально-економічні процеси реалізується саме через учасників податкових правовідносин.
Комплексності	Використання всіх засобів та інструментів, що є в розпорядженні держави.
Адаптації	Регулювання має ґрунтуватися на результатах оцінки і коригуванні впливу держави на соціально-економічні процеси залежно від зовнішніх і внутрішніх умов.
Мінімальної достатності	Держава повинна виконувати тільки ті функції, які не може забезпечувати ринок.
Ефективності	Порівнянність втрат бюджетів та витрат, пов'язаних з податковим адмініструванням заходів податкового регулювання, з результатами державного втручання в економіку засобами податкової політики.

Джерело: складено автором на основі [21]

Зазначимо, що використання податкового інструментарію як сукупності фіскальних важелів впливу повинне базуватися на наведених принципах. Поряд із цим, у процесі використання інструментів податкового регулювання важливо дотримуватися та враховувати соціально-економічні передумови. Саме принцип пріоритетності, на нашу думку, має стати чітким орієнтиром в процесі ухвалення рішень щодо використання інструментів податкового регулювання.

Підсумовуючи, зазначимо, що в теорії вироблено принципи податкового регулювання, базуючись на яких можна впливати на досягнення

макроекономічних ефектів за допомогою дієвого інструментарію податкового регулювання. Таким чином, існує об'єктивна потреба в типологізації інструментів податкового регулювання.

1.2. Типологізація інструментів податкового регулювання

Податкове регулювання не може функціонувати без інструментів та важелів, за допомогою яких безпосередньо відбувається податкове регулювання, і які, в свою чергу, складають основу його механізму.

Податковий інструментарій, ґрунтуючись на думках багатьох вчених, можна розглядати із різних позицій:

- 1) дослідження податкового навантаження, механізмів його розрахунку та взаємозв'язку з макроекономічними показниками;
- 2) впливу податків на процеси інвестування та інноваційну активність у країні;
- 3) реакції платників податків на зміни в оподаткуванні;
- 4) впливу податків на соціальний розвиток;
- 5) необхідності гармонізації процесів оподаткування.

Разом із тим, вплив інструментів податкового регулювання на макроекономічному рівні вивчений не достатньо.

Поділяємо думку вітчизняних учених, що з точки зору характеру дії, інструменти податкового регулювання діляться на три групи (див. рис. 1.4).

Рис. 1.4. Типологізація інструментів податкового регулювання [44]

До системних інструментів належать регуляторні механізми, які вбудовані в систему оподаткування. Найважливішим системним податковим інструментом регулювання є загальний рівень оподаткування. Якщо знизити загальний рівень податкового навантаження, то це призведе до поживлення всіх економічних процесів і зменшенню частки тіньової економіки.

Структура діючої в країні системи оподаткування є наступним механізмом регулювання системного характеру. Зміну цієї структури можна здійснити такими шляхами: або ввести нові податки і збори та виключити із системи оподаткування ті податки, регуляторний потенціал яких вичерпаний; або змінити співвідношення податкових ставок із різних податків і зборів.

Одними із найважливіших структурних показників податкової системи є:

- «співвідношення прямих і непрямих податків;
- співвідношення корпоративних і індивідуальних податків» [44].

У свою чергу, існують механізми, які називаються альтернативними системами оподаткування, до яких відносяться єдиний податок.

Особливості справляння єдиного податку представлено в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Групи платників та ставки єдиного податку з 01.01. 2023 р.

Критерії	1 група	2 група	3 група	4 група
Хто може скористатися	Фізичні особи		Фізичні особи-підприємці, Юридичні особи	Сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва більше 75%
Максимальне число найманих працівників	Не використовується праця найманих працівників	Не використовують, або які перебувають у трудових відносинах не більше 10 осіб	Необмежена кількість	Згідно ПКУ необмежено
Обсяг доходу протягом календарного року	300 тис. грн	1,5 млн грн	5 млн грн	Згідно ПКУ необмежено
Види господарської діяльності	Роздрібний продаж товарів з торгівельних місць на ринках; надання побутових послуг населенню	Надання послуг (у т.ч. побутових) платникам єдиного податку та населенню; створення або продаж товарів; діяльність у сфері ресторанного господарства	Будь-які крім заборонених для спрощеної системи оподаткування	Сільськогосподарське товаровиробництво

Джерело: складено автором на основі [42]

Комплексний характер мають податкові інструменти регулювання, які водночас стосуються декількох основних податків і зборів, та які створюють спеціальні режими оподаткування для певних груп платників. До них можна віднести:

Спеціальні територіальні режими оподаткування. До них можна віднести все різноманіття спеціальних (вільних) економічних зон (СЕЗ). Використовуючи такі інструменти держава може вирішувати пріоритетні завдання економічного розвитку тих регіонів, які мають значний потенціал у відповідній сфері (рекреаційні або зовнішньоторговельні зони, зони високих технологій або технопарки), або вирівнювати регіональний розвиток за рахунок підвищення інвестиційної привабливості депресивних регіонів. [44].

Спеціальні режими оподаткування мають свої особливості, якими є наступні:

по-перше, під кожний спеціальний режим можна застосувати комплекс взаємозалежних податкових пільг, які використовуються одночасно і стосуються різних податків та зборів;

по-друге, спеціальні податкові режими можуть вводитися на визначений відповідним нормативно-законодавчим актом період;

по-третє, спеціальні режими можуть стимулювати розвиток певних регіонів за допомогою створення відповідних умов для посилення інвестиційної та інноваційної діяльності тощо. [44].

Що стосується спеціальних галузевих режимів оподаткування, то тут застосовуються комплекс пільг, який вводиться одночасно за кількома різними податками і зборами, та відповідають суб'єктам господарювання однієї галузі або особам, які здійснюють певний вид діяльності [44].

Спеціальні режими застосовуються для підтримки різних галузей. Активно користується пільгами сільське господарство, паливно-енергетичний комплекс, аерокосмічна галузь, суднобудування, друкарська справа, харчова промисловість тощо.

Перейдемо до дослідження локальних інструментів податкового регулювання. Так, з позиції регулюючого впливу на економіку податок на доходи фізичних осіб відносять до одного з найефективніших «вбудованих стабілізаторів» економічного циклу, оскільки база оподаткування гнучко реагує на економічну динаміку. Крім того, за допомогою цього податку можна впливати на загальні обсяги споживання.

Розглянемо особливості оподаткування різних видів доходів у табл. 1.5.

Доцільним також є зосередити свою увагу на такому локальному податковому інструменті регулювання як податкові пільги.

Необхідність поточних податкових коректувань через систему пільг і санкцій зумовлена постійними змінами економіко-соціальних і суспільно-політичних відносин.

Таблиця 1.5
Ставки податку на доходи фізичних осіб у 2023 р.

Вид доходу	Стаття ПКУ	Розмір ставки
Дохід у вигляді заробітної плати, інші виплати і винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору	167.1	18%
Іноземні доходи	170.11.1	
Суми, що видані під звіт та зайво витрачені чи не повернені у встановлений строк	170.9	
Доходи, отримані фізичною особою-підприємцем від провадження господарської діяльності	177.1	
Доходи, отримані фізичними особами від провадження незалежної професійної діяльності	178.2	
Благодійна допомога, що підлягає оподаткуванню	170.7	
Дохід від надання нерухомості в оренду (суборенду), житловий найм (піднайм)	170.1	
Дохід від продажу рухомого майна	173.1	5%
Виграш або приз у лотерею (крім державних лотерей у грошовому виразі) на користь резидентів і нерезидентів	167.3	подвоєна базова ставка
Дохід від продажу об'єктів нерухомого майна, що є власністю платника податків	172.2	5%
Дохід від успадкування коштів, майна, майнових або немайнових прав (у залежності від ступеня споріднення)	174.2	0%, 5%, 18%

Джерело: складено автором на основі [42]

Різні шляхи досягнення цілей податкової політики створюють передумови різноманіття податкових пільг, які мають різні форми та характер прояву. Загалом податкові пільги за ПКУ можна згрупувати таким чином (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Форми надання податкових пільг [42]

Зазначимо, що податкове регулювання, що здійснюють через систему економічно обґрунтованих пільг, являє собою взаємообумовлений сукупність податкових стратегічних дій, котрі компенсують фінансові втрати при випуску

новоствореної конкурентоспроможної продукції, модернізації технологічних процесів для зміцнення основи малого, середнього та великого бізнесу» [14].

Система податкових пільг тісно взаємопов'язана з системою податкових санкцій (див. табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Розмір штрафних санкцій по окремих видах порушень податкового законодавства

Податкові правопорушення	Розмір штрафних санкцій
Порушення встановленого порядку взяття на облік (реєстрації) у контролюючих органах (ст. 117 ПКУ)	170 грн. (340 грн.) – <u>самозайняті</u> особи; 510 грн. (1 020 грн.) – юридичні особи, відокремлені підрозділи юридичної особи
Неподання або несвоєчасне подання податкової звітності (ст. 120 ПКУ)	170 грн. (1 020 грн.) за кожне неподання або несвоєчасне подання податкової звітності.
Штрафні (фінансові) санкції (штрафи) у разі визначення контролюючим органом суми податкового зобов'язання (ст. 123 ПКУ)	25%, 50% суми визначеного податкового зобов'язання, завищеної суми бюджетного відшкодування.
Порушення правил сплати (перерахування) податків (ст. 126 ПКУ) У разі якщо платник податків не сплачує узгоджену суму грошового зобов'язання та/або авансових внесків з податку на прибуток підприємств протягом строків, визначених ПКУ	при затримці до 30 календарних днів включно, наступних за останнім днем строку сплати суми грошового зобов'язання, – у розмірі 10% погашеної суми податкового боргу; при затримці більше 30 календарних днів, наступних за останнім днем строку сплати суми грошового зобов'язання, – у розмірі 20% погашеної суми податкового боргу.
Порушення правил нарахування, утримання та сплати податків у джерела виплати (ст. 127 ПКУ) <u>Ненарахування</u> , <u>неутримання</u> та/або несплата (неперерахування) податків платником податків, у тому числі податковим агентом, до або під час виплати доходу на користь іншого платника податків	25%, 50%, 75% суми податку, що підлягає нарахуванню та/або сплаті до бюджету.

Джерело: складено автором на основі [44]

На нашу думку, податкове регулювання має бути спрямоване на врахування інтересів усіх суб'єктів податкових правовідносин.

Відтак, формування ефективних податкових інструментів регулювання є необхідною умовою забезпечення соціального та економічного розвитку

держави.

Висновки до розділу 1

Проведене дослідження теоретико-організаційних основ застосування інструментів податкового регулювання дозволяє дійти наступних висновків:

Визначено місце податкового регулювання серед методів державного регулювання економіки. Встановлено, що податкове регулювання відноситься до економічних методів державного регулювання економіки.

Детерміновано соціально-економічний зміст податкового регулювання та його інструментарій. Так, під податковим регулюванням слід розуміти цілеспрямований вплив держави на учасників економічних відносин завдяки використанню різних інструментів та засобів податкової політики. У свою чергу, інструментарій податкового регулювання включає податкові ставки, податкові пільги, спеціальні податкові режими тощо.

Здійснено типологізацію інструментів податкового регулювання (системні, комплексні, локальні) та досліджено їхні особливості.

РОЗДІЛ 2

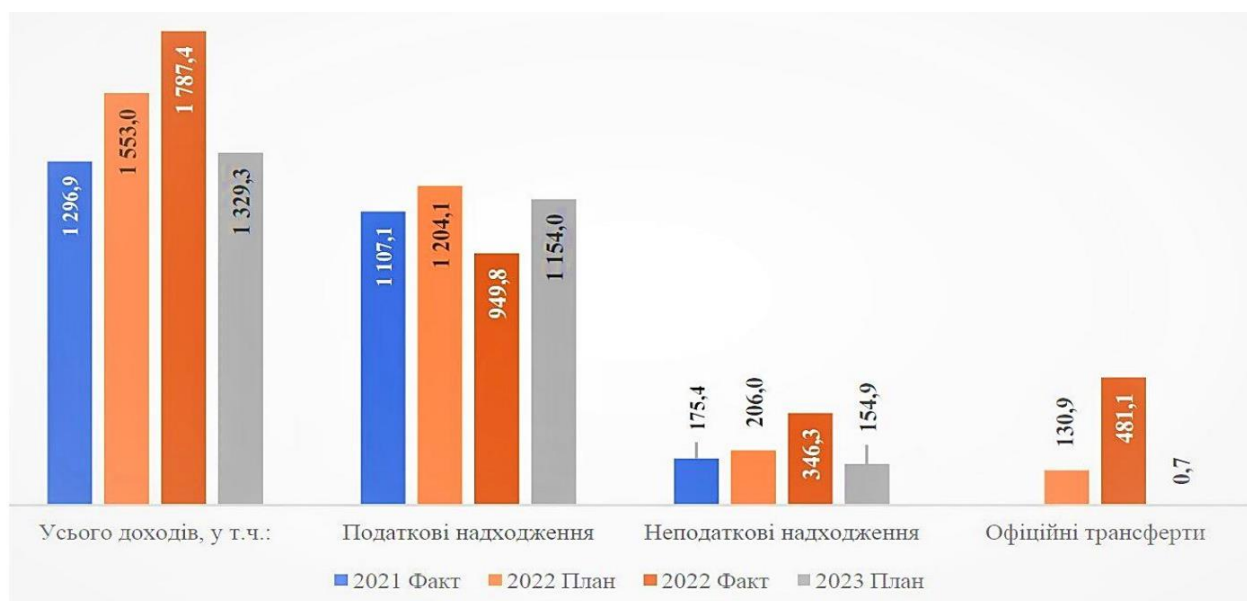
ПРАГМАТИКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

2.1. Аналіз фіскальних аспектів функціонування інструментів податкового регулювання

В умовах соціальних та економічних трансформацій фіскальні ефекти функціонування інструментів податкового регулювання безпосередньо впливають на гарантування стабільного розвитку економіки держави.

Фіскальні ефекти функціонування інструментів податкового регулювання проявляються при формуванні дохідної частини Державного бюджету та місцевих бюджетів України, централізованих фондів фінансових ресурсів для реалізації державою покладених на неї функцій.

Про визначальну роль податкових надходжень у наповненні державного бюджету свідчать дані рис. 2.1.

Рис. 2.1. Структура доходів Державного бюджету України

Джерело: розраховано автором за даними [40]

Доходи бюджетів усіх рівнів зазнали деяких втрат внаслідок соціально-економічної кризи, визваною пандемією; також веденням воєнних дій на значній території України. Але за рахунок надходження грантової допомоги доходна частина державного бюджету була виконана на належному рівні, тобто +15,1 % від планового.

Податкові надходження до Державного бюджету України в 2022 р. становили 949,8 млрд грн, що на 157,3 млрд грн, або на 14,2 %, менше порівняно із 2021 р. Відповідно, у 2021 році їх питома вага склала 85,4 %, хоча в 2022 році питома вага скоротилася до 53,1 %.

Розглянемо динаміку структури податкових надходжень до бюджету. Як видно з табл. 2.1, за період 2020-2021 податкові надходження зросли на 256 млрд. грн. та склали у 2021 р. 1107,1 млрд. грн., однак у порівнянні з 2022 р. вони скоротилися на 157,3 млрд. грн.

Таблиця 2.1

**Динаміка структури та абсолютних значень податкових надходжень
Державного бюджету України за період 2020-2023 рр.**

Показники	2020		2021		2022		Абсолютне відхилення 2022/2021, +/-
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.
Податок на прибуток підприємств	108,7	12,8	147,8	13,4	117,04	12,3	- 30,76
Податок на доходи фізичних осіб	117,3	13,8	137,6	12,4	148,4	15,6	+ 10,8
Податок на додану вартість	400,5	47,1	536,4	48,5	467,1	49,2	- 69,3
Акцизний податок	138,2	16,2	162,4	14,7	102,4	10,8	- 60,0
Мито	30,5	3,6	38,2	3,5	26,2	2,8	- 12,0
Рентна плата	52,3	6,1	80,7	7,3	85,4	8,9	+ 4,7
<i>Інші податки і збори</i>	3,3	0,9	3,9	0,4	3,3	0,3	- 0,6
Усього податкових надходжень	851,1	100	1107,1	100	949,8	100	- 157,3

Джерело: розраховано автором за даними [11]

У свою чергу, найбільшу питому вагу в структурі податкових надходжень Державного бюджету України займає податок на додану вартість. За досліджуваний період його частка коливалася у межах від 47,1% до 49,2%.

У свою чергу, фіскальна роль акцизного податку у формуванні податкових надходжень державного бюджету порівняно з ПДВ значно менша. Так, частка акцизного податку коливалася у межах від 16,2% до 10,8%.

За досліджуваний період спостерігалось зменшення частки податків на міжнародну торгівлю з 3,6% до 2,8%.

У свою чергу, мали місце наступні тенденції щодо динаміки частки прямих податків у структурі податкових надходжень Державного бюджету України. Так, питома вага податку на прибуток підприємств коливалася в межах від 13,4% до 12,3%.

Щодо податку на доходи фізичних осіб, то надходження в бюджет від нього займає друге місце після ПДВ, і частка складає від 12,4% до 15,6%.

Слід відзначити, що за період 2020–2022 рр. спостерігалось зростання фіскальної ролі рентних платежів із 6,1% до 8,9%.

Найбільші втрати стосувалися митних платежів: акцизного податку із ввезених товарів (-47,7 % у 2022 р. порівняно з 2021 р.), ввізного мита (-36,7 % у 2022 р. порівняно з 2021 р.), а також ПДВ (-33,5 % у 2022 р. порівняно з 2021 р.). Основною причиною такого різкого падіння обсягів імпорту стало надання широкої низки митних пільг.

Що стосується надходжень ПДФО, то зростання його (+7,9 % у 2022 р. порівняно з 2021 р.) вдалось компенсувати ПДФО з грошового забезпечення військовослужбовців. Погіршенням фінансових результатів бізнесу призвело до падіння надходжень з податку на прибуток (-20,8 % у 2022 р. порівняно з 2021 р.). Зменшення надходжень акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) (-26,7 % у 2022 р. відносно 2021 р.) було зумовлене різними чинниками – це: зупинка виробництва пального в Україні; зменшення виробництва сигарет, адже кілька великих тютюнових фабрик були під окупацією або зупинили виробництво через близькість до лінії фронту; в умовах воєнного стану було обмеження продажу алкоголю; встановлення нульових та пізніше знижених ставок акцизного податку на пальне; зменшення

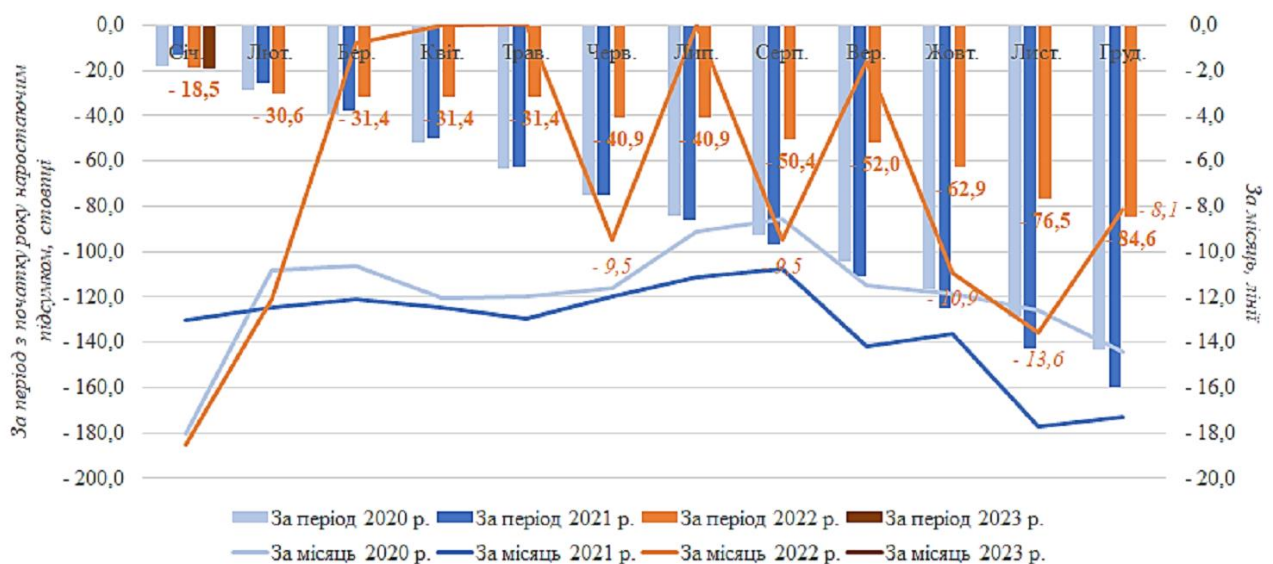
обсягів виробництва електроенергії (підакцизний товар) через захоплення та обстрілами об'єктів генерації, тощо.

Відтак, доходимо висновку, що ключову фіскальну роль у формуванні податкових надходжень Державного бюджету України в 2022 році відіграє податок на додану вартість, який складає чверть доходів до держбюджету. Адже ПДВ з вітчизняних товарів (враховуючим відшкодування) становив 11% бюджету, ПДВ з імпорتنих товарів — 15%.

Окрім очевидного загального падіння імпорту з ПДВ, який скоротився у 1,5 рази (у порівнянні з 2021 р.) через повномасштабну війну, такий різкий спад був зумовлений звільненням від ПДВ авто та генераторів.

На відміну від імпортного, внутрішній ПДВ (податок на товари, що вироблені в країні) майже не змінився до 2021. Однією із важливих функцій ПДВ є стимулювання експорту. На сьогодні експорт обліковується за ставкою 0%, тому експортери, за підсумками своєї діяльності, мають право одержати відшкодування вже сплаченого ПДВ державою [10].

Як відомо, механізм справляння ПДВ передбачає можливість бюджетного відшкодування (рис. 2.2).

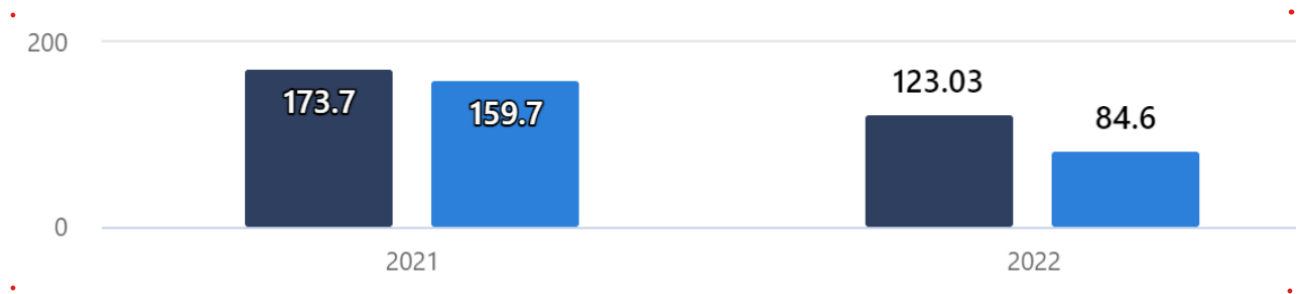

Рис. 2.2. Динаміка бюджетного відшкодування ПДВ, млрд.грн.

Джерело: розроблено автором за даними [39]

Попри ряд важливих нововведень, стан щодо відшкодування ПДВ під час воєнного стану значно погіршився. Якщо у 2021 році було відшкодовано 91% від

звернень, то в наступному році цей показник скоротився майже на чверть. Так, за весь 2022 рік було відшкодовано лише 69% від замовлень. [51].

Рис. 2.3. Запити та відшкодування ПДВ [51]

Такі втрати були викликані рядом причин. Проблеми з ліквідністю єдиного казначейського рахунку через першочергове фінансове забезпечення потреб оборони призвело до вимушеної затримки бюджетного відшкодування ПДВ у березні – липні 2022 р. Крім того, внаслідок прийнятих у жовтні та грудні 2022 р. змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 р. № 1165 призвели до короткострокового впливу на наповнення державного бюджету і стрімкого зростання кількості блокувань податкових накладних, у т. ч. сумлінного бізнесу. [10].

На сьогодні значну роль, як податкового інструменту, відіграє наповнення місцевого бюджету (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Динаміка податкових надходжень місцевих бюджетів України
за період 2017–2022 рр.**

Доходи	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Податкові надходження – всього, з них:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
– податок на доходи фізичних осіб	55,1	59,4	61,2	62,3	61,2	69,2
– податок на прибуток підприємств	3,2	4,0	3,8	3,4	4,6	3,4
– рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	1,2	2,1	2,0	1,6	2,5	2,2
– внутрішні податки на товари та послуги	6,6	5,9	5,1	5,4	5,2	3,3
– місцеві податки та збори	26,2	26,2	27,2	26,5	25,9	21,4
– інші податки та збори	7,7	2,4	0,7	0,8	0,6	0,5

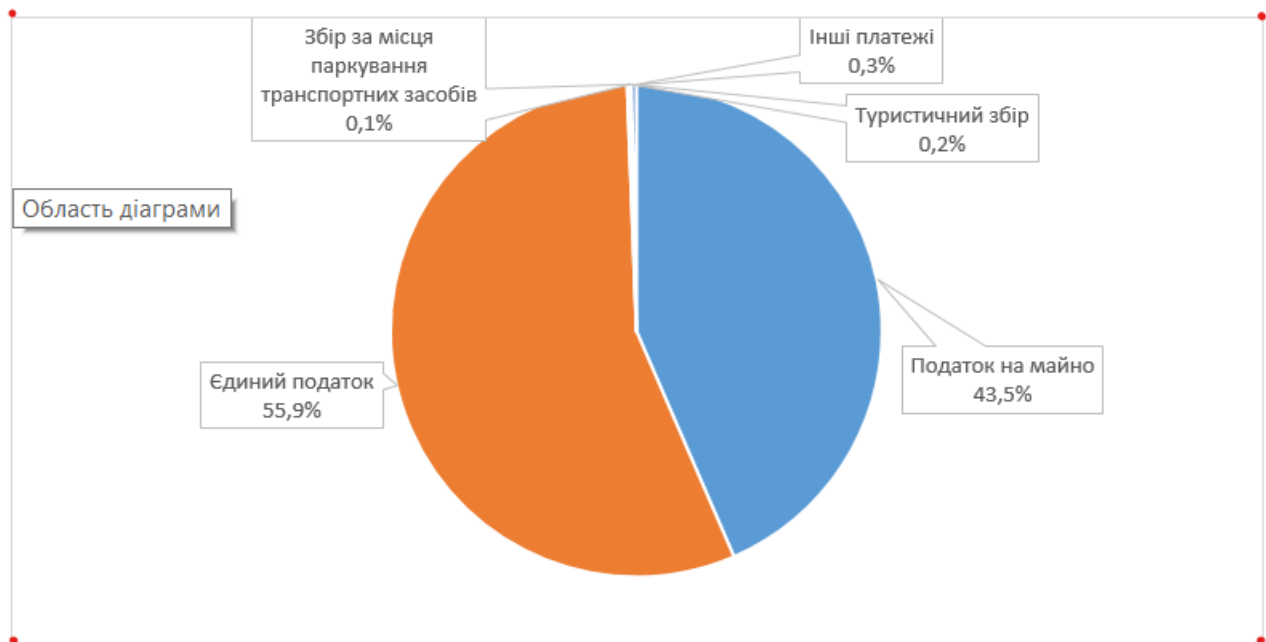
Джерело: розроблено автором за даними [11]

Як видно з таблиці 2.2, податкові надходження у формуванні бюджетних ресурсів відіграють значну фіскальну роль. У свою чергу, 69,2% доходів

місцевих бюджетів становлять надходження податку на доходи фізичних осіб; 21,4% – місцеві податки і збори.

Причому питома вага ПДФО за аналізований період збільшилася на 14,1% і становить 69,2% місцевих бюджетів, а місцевих податків і зборів навпаки зменшилась на 4,8%.

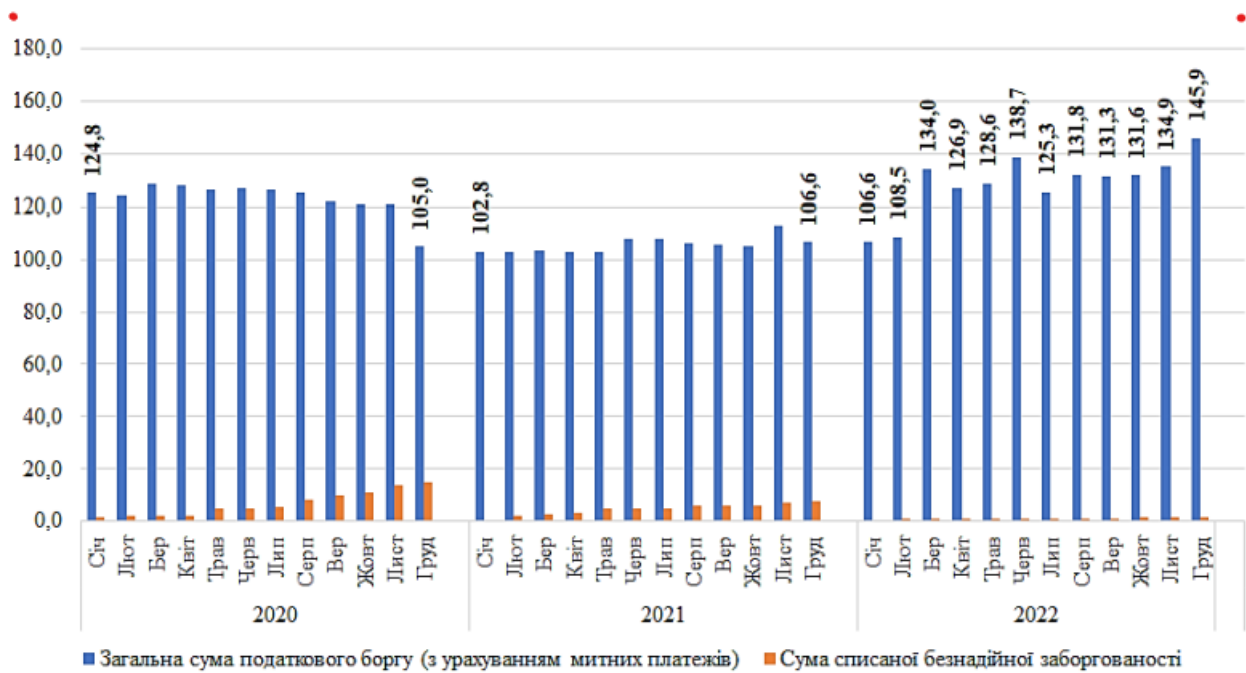
У структурі місцевих податків і зборів найбільшу питому вагу займають надходження єдиного податку (55,9%), податку на майно (43,5%), туристичний збір (0,2%), збір за місця для паркування транспортних засобів (0,1%) (рис. 2.4).

Рис. 2.4. Структура місцевих податків і зборів у 2022 році

Джерело: розроблено автором за даними [11]

У свою чергу, вагомими резервами збільшення обсягів бюджетних ресурсів є зменшення обсягів податкового боргу. Хоча рис. 2.4 демонструє протилежну динаміку: істотне зростання податкового боргу та надміру сплачених сум податків.

Рис. 2.5. Динаміка податкового боргу за період 2020–2023 рр.,

Джерело: розроблено автором за даними Державної податкової служби України [39]

Проаналізувавши таблицю 2.5. бачимо, що податковий борг станом на 01 січня 2022 р. зріс із 106,6 млрд грн і до 145,9 млрд грн станом на 01 січня 2023 р., тобто на 36,8 %. Переплати податків станом на 01 січня 2022 р сукупно зменшилися з 56,4 млрд грн. до 54,6 млрд грн станом на 01 січня 2023 р., або на 3,3 %. Водночас зменшилися на 7,4 млрд грн (з 38,5 до 31,1 млрд грн) суми платежів, які сплачені та будуть нараховані в наступному звітному періоді, але в той час понадміру сплачені суми податків збільшилися на 5,6 млрд грн (з 17,9 до 23,5 млрд грн) [10].

Таким чином, фіскальні ефекти функціонування податкові інструментів регулювання проявляються у формуванні бюджетних ресурсів держави. Поряд із тим, визначального значення набуває ефективність використання податкових надходжень. Мало того, виходячи з природи податку існує об’єктивна необхідність в оцінці економічних ефектів застосування інструментів податкового регулювання.

2.2. Моніторинг економічних ефектів застосування інструментів податкового регулювання

Окрім проведеного аналізу фіскальних ефектів використання інструментів податкового регулювання в попередньому розділі, зупинимося на проведенні оцінки економічних ефектів їх застосування, які проявляються у формі стимулювання економічних процесів в Україні (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Основні економічні ефекти застосування інструментів податкового регулювання [2]

Як видно з рис. 2.6, до економічних ефектів застосування інструментів податкового регулювання відносимо забезпечення зростання валової доданої вартості (ВДВ), а відтак примноження валового внутрішнього продукту та стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні як базису нової якості економічних перетворень.

У свою чергу, динаміка ВДВ за період 2019–2020 рр. демонструє дещо відмінні тенденції. Так, незначне зростання спостерігалось за наступними галузями національної економіки: Інформація та телекомунікації (2,3 %), Оптова та роздрібна торгівля (1,2%), державне управління та оборона (0,7%), та охорона здоров'я (0,3%) (табл.2.3).

Ряд галузей, серед яких добувна та переробна промисловості, будівництво і діяльність транспорту та зв'язку, демонструють зниження темпів росту ВДВ у 2020 р. порівняно з попереднім роком.

Таблиця 2.3

**Валова додана вартість за видами економічної діяльності в Україні в
2020 році.**

<i>Вид економічної діяльності</i>	<i>2010 р., %</i>	<i>2019 р., %</i>	<i>2020 р., %</i>	<i>trend</i>
A. Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	8,4	10,4	10,8	↑
B. Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	6,7	6,5	5,3	↓
C. Переробна промисловість»	15	12,6	11,8	↓
D. Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	3,2	3,7	3,4	↑
E. Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	0,8	0,4	0,4	↓
F. Будівництво	3,7	3,1	3,3	↓
G. Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	16,2	15,4	16,2	–
H. Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	8,7	7,7	7,2	↓
I. Тимчасове розміщення й організація харчування	0,9	1	0,9	–
J. Інформація та телекомунікації	3,5	5,3	5,8	↑
K. Фінансова та страхова діяльність	6,4	3,4	3,6	↓
L. Операції з нерухомим майном	6,1	7,1	7,4	↑
M. Професійна, наукова та технічна діяльність	2,9	4,1	3,8	↑
N. Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1,2	1,8	1,7	↑
O. Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	5,2	7,8	8,5	↑
P. Освіта	5,6	5,1	5,1	↓
Q. Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	4,0	2,8	3,1	↓
R. Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,6	0,7	0,7	↑
S, T. Надання інших видів послуг	0,9	1,1	1,0	↑

Джерело: розраховано автором за даними [39]

Окрім впливу на динаміку ВДВ, до економічних ефектів податкового регулювання відносимо стимулювання інвестиційної діяльності. Як видно з табл. 2.4, за досліджуваний період фінансування капітальних інвестицій головним чином відбувалося за рахунок власних коштів підприємств та організацій. Так, їхня частка у загальному обсязі фінансування капітальних інвестицій коливалася в межах від 71,3% до 68,6%. Причому, питома вага бюджетного фінансування капітальних інвестицій коливалася в межах від 4,0 % до 9,2 %.

Зазначимо, що обсяги фінансування капітальних інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів із 10,4 % до 8,4 % відповідно.

Таблиця 2.4

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування

	2018	2019	2020	2021
У фактичних цінах, млн. грн.				
Усього	526341,8	584448,6	419836,7	528802,0
у тому числі за рахунок:				
коштів державного бюджету	21036,7	29536,7	36512,5	48545,5
коштів місцевих бюджетів	45743,1	56047,5	43558,3	44207,8
власних коштів підприємств та організацій	375309,1	397771,5	279330,4	362693,0
кредитів банків та інших позик	35299,8	40983,1	27894,5	26654,1
коштів іноземних інвесторів	1540,2	3541,4	1729,2	779,0
коштів населення на будівництво житла	33838,9	32666,4	20590,9	28576,2
інших джерел фінансування	13574,0	23902,0	10220,9	17346,4
Відсотків до загального обсягу				
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0
у тому числі за рахунок:				
коштів державного бюджету	4,0	5,0	8,7	9,2
коштів місцевих бюджетів	8,7	9,6	10,4	8,4
власних коштів підприємств та організацій	71,3	68,1	66,5	68,6
кредитів банків та інших позик	6,7	7,0	6,7	5,0
коштів іноземних інвесторів	0,3	0,6	0,4	0,1
коштів населення на будівництво житла	6,4	7,6	4,9	5,4
інших джерел фінансування	2,6	4,1	2,4	3,3

Джерело: розраховано автором за даними [38]

Якщо врахувати той факт, що фінансування капітальних інвестицій в Україні відбувається за рахунок власних коштів підприємств та організацій, а роль держави у прямій бюджетній підтримці інвестиційної діяльності є незначною, посилюється необхідність у застосуванні непрямих важелів державного регулювання, серед яких ключову роль відіграє податкове регулювання.

Однак, дієві інструменти податкового регулювання, наприклад, інвестиційні податкові пільги, у вітчизняній практиці податкового регулювання відсутні.

Ще одним аспектом податкового регулювання є стимулювання інноваційної діяльності. Як видно з табл. 2.9, лише 16,6% промислових підприємств у 2019 р. впроваджували інновації. При цьому, впроваджено 2 188 нових технологічних процесів; освоєно виробництво 3 403 інноваційних видів продукції, із них 942 нових видів техніки.

Рис. 2.7. Впровадження інновацій на промислових підприємствах, 2010–2019 рр.

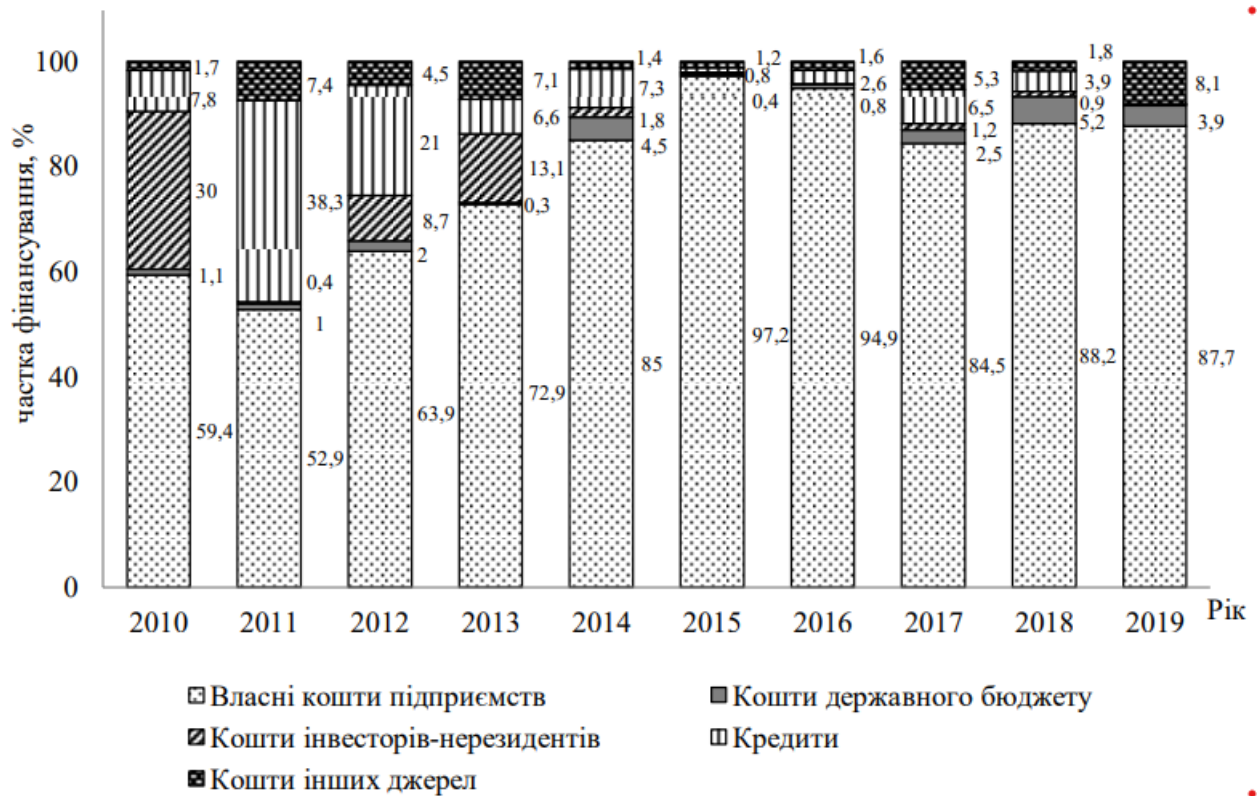
Джерело: розраховано автором за даними [38]

Також за останні роки «спостерігається тенденція до зниження підприємств, що впроваджують інновації (13,8% у 2019 р. порівняно до 15,6% у 2018 р.). Щодо впровадження самих інновацій на цій невеликій кількості підприємств, з 2013 р. зростає кількість упродовжених у виробництво нових технологій, хоча найбільший показник упродовження технологій був у 2011 р. (2510 од. порівняно до 1576 од. у 2013 р.). Кількість упродовжених у виробництво видів інноваційної продукції також зростала до 2016 р. Загалом на

підприємствах переважає впровадження інноваційної продукції над технологічними процесами» [7].

Розглянемо структуру витрат на інноваційну діяльність підприємств (рис.2.8).

Рис. 2.8. Структура витрат на інновації за джерелами фінансування, 2010 –2019 рр.

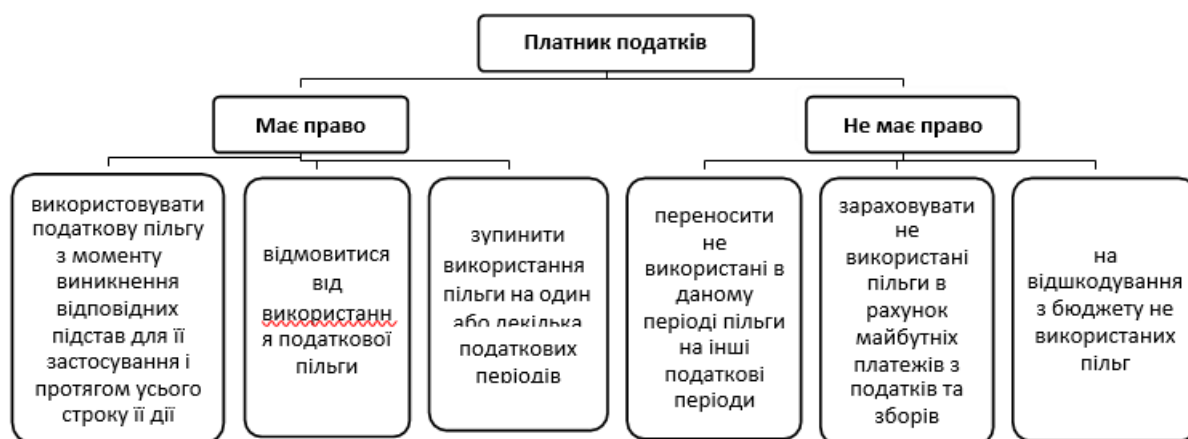
Джерело: розраховано автором за даними [38]

З рис. 2.8. можна зробити висновок, що в Україні «власні кошти підприємств залишаються основним джерелом фінансування інноваційної діяльності, їх питома вага за весь аналізований період складає 78,6 % до загального обсягу джерел фінансування. Найбільша частка обсягів фінансування інновацій за рахунок власних коштів підприємств була у 2015- 2016 рр. (97,2% та 94,9% відповідно). За останні три роки цей показник тримається у середньому на рівні 85 % від загального обсягу фінансування. Така ситуація відображає незначну державну підтримку інноваційної діяльності, що негативно відображається на показниках інноваційної активності промислових

підприємств та у більш глобальних масштабах – на позиціях України у міжнародних рейтингах інноваційного та економічного розвитку» [7].

Зазначимо, що дієвими регуляторами розвитку галузей національної економіки є такі інструменти податкового регулювання як податкові пільги.

Використання податкових пільг – це не обов'язок платника, а його право (рис. 2.9.).

Рис.2.9. Права платників податків стосовно використання податкових пільг

Джерело: побудовано автором за даними [42]

У табл. 2.5 відображено кількість податкових пільг у розрізі прямих податків, які законодавчо встановлені в Україні.

Таблиця 2.5

Кількість податкових пільг у розрізі видів прямих податків згідно з довідниками пільг

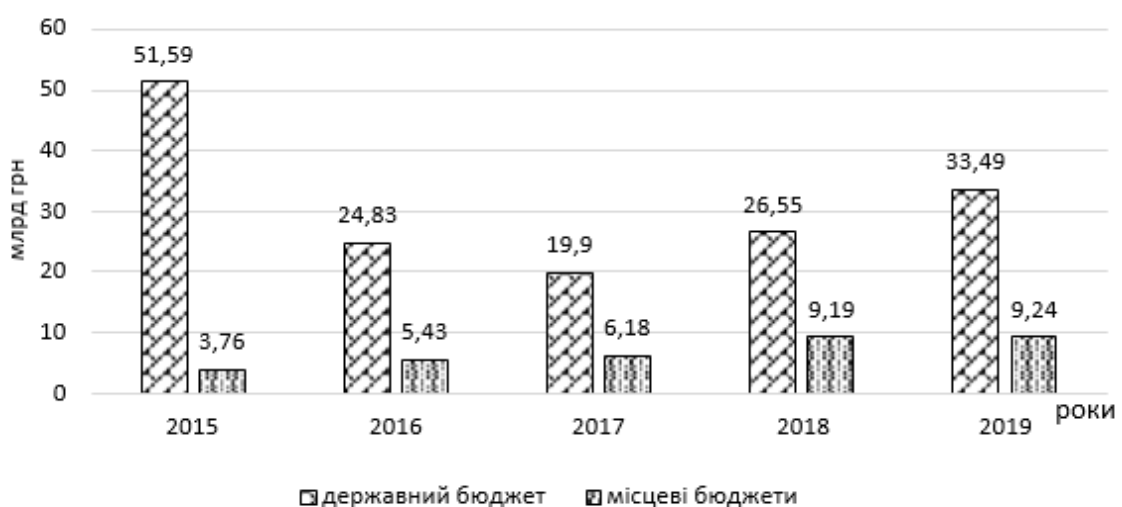
Види податків	Роки							
	2006	2010	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Прямі податки, у т.ч.	102	128	53	33	32	38	37	42
податок на прибуток підприємств	56	72	28	14	13	17	18	21
плата за землю	32	42	21	16	16	18	16	18
податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	X	X	1	1	1	1	1	1
– місцеві податки і збори	7	7	2	2	2	2	2	2
– інші прямі податки	7	7	x	x	x	x	x	x

Джерело: побудовано автором за даними [13]

Після введення у дію Податкового Кодексу України, ми маємо змогу спостерігати, що запряними податками кількість пільг значно зменшилася: якщо у 2010 р. порівняно з 2016 р. на 59 %, а в 2019 р. взагалі на 70%. Незначне зростання податкових пільг спостерігається в 2021 р. За результатом суттєвих змін в системі місцевого оподаткування відбулися трансформації за рахунок збільшення кількості пільг за податком на прибуток підприємств та платою за землю, у той час спостерігалось зменшення кількості пільг за місцевими податками і зборами. [30].

Отже, відсутність державної системи оцінки та моніторингу пільг становить одну із основних проблем системи пільгового оподаткування в Україні. Адже, держава втрачає мільярди гривень через надання безпідставних та необґрунтованих пільг оскільки не в змозі об'єктивно оцінити їх ефективність і доцільність для певних галузей і економіки в цілому.

За останні три роки ми спостерігаємо динаміку зростання обсягів втрат державного та місцевих бюджетів через надання податкових пільг. Аналізуючи дані ДПСУ, можемо констатувати, що втрати держбюджету від надання податкових пільг зросли з 19,9 млрд грн у 2017 році до 33,5 млрд грн у 2019. А також, відповідно, втрати місцевих бюджетів збільшились з 6,2 млрд грн до 9,2 млрд грн (рис. 2.10) [30].

Рис. 2.10. Втрати бюджетів від податкових пільг, млрд грн

Джерело: сформовано автором на основі [34]

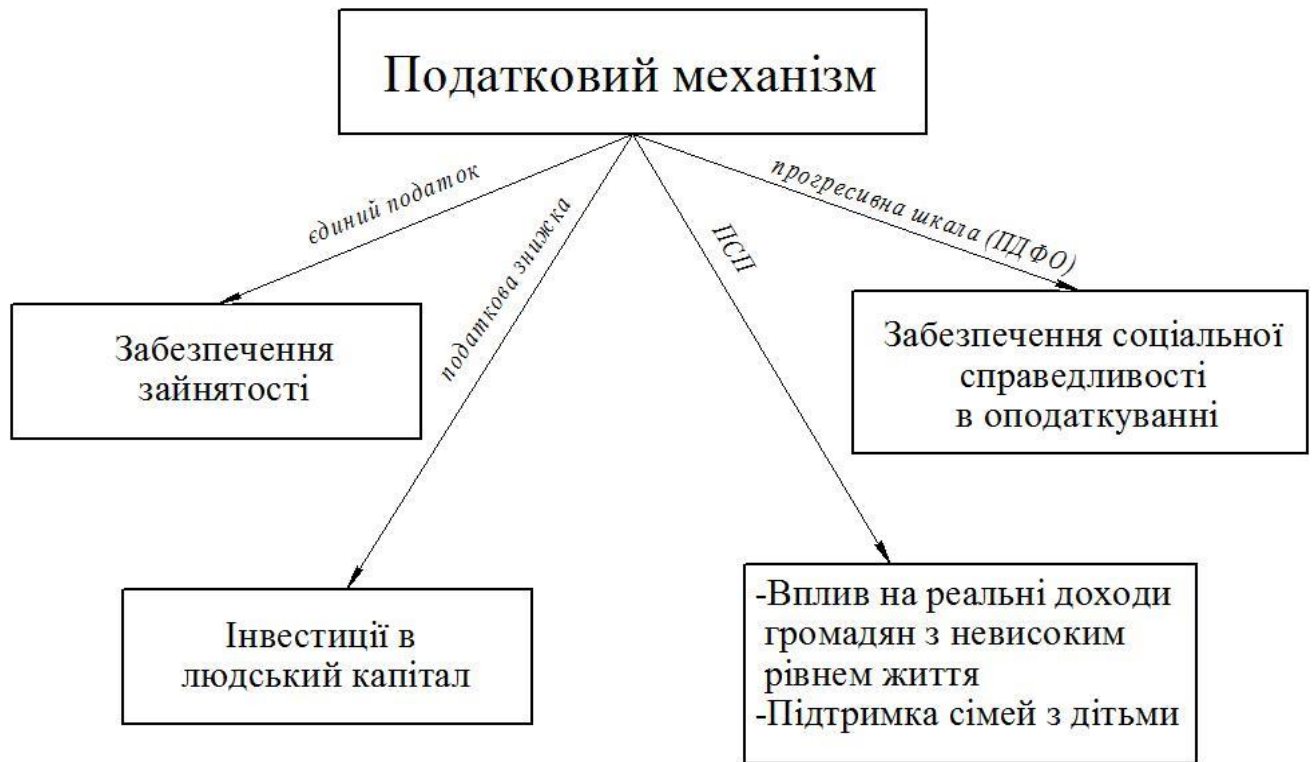
Найбільше коштів залишається у структурах підприємництва через надання податкових пільг з ПДВ. Адже майже 2% всіх доходів зведеного бюджету або 30,9 млрд грн у 2019 році було виділено на пільги з бюджету країни. Відсоток ПДВ в загальних втратах бюджету від пільг зменшується, але, якщо розглядати абсолютні значення – обсяг цих втрат з 2018 року зростає. Якщо у 2015 році припадало 91,2% втрат зведеного бюджету від пільг по ПДВ, то уже 2019 році – лише 72,4%. Проте за 2019 рік абсолютні значенні обсягу наданих пільг з ПДВ є вищим, ніж у попередні три роки. [49].

Тільки три галузі за період 2015-2019 рр. отримали 52% всіх пільг. До них входить переробна промисловість; сільське, рибне та лісове господарство, торгівля та ремонт автотранспортних засобів. За аналізований період вони не сплатили до бюджету 98,3 млрд грн завдяки податковим пільгам: Направлено на сільське господарство 72% обсягу коштів (тобто 40 млрд грн з 55,4 млрд грн), які внаслідок пільг залишались у платників податків. Ще 7% (3,8 млрд грн) було використано на переробну промисловість, на оптову та роздрібну торгівлю – 5%. Ці галузі мають найвищу частку у ВВП відповідно 44,4% у 2015 році, 38,4% – у 2019 [30].

Підсумовуючи вище зазначене, доходимо висновку про необхідність реформування діючого механізму надання податкових пільг і запровадження тих пільг, які мають у собі потужний регулюючий потенціал та спроможні забезпечити нову якість економічного зростання в Україні.

2.3. Оцінка соціальних ефектів використання інструментів податкового регулювання

Крім проаналізованих фіскальних та економічних ефектів функціонування інструментів податкового регулювання для комплексного моніторингу вітчизняної практики використання інструментів податкового регулювання доцільно проаналізувати їх соціальні ефекти (рис. 2.11).

Рис. 2.11. Конструкція соціальних ефектів застосування інструментів податкового регулювання [2]

Одним із запропонованих соціальних ефектів функціонування податкових інструментів регулювання є вплив на зайнятість населення. Аналіз даних таблиці 2.6 викристалізовує проблему зайнятості в Україні.

Таблиця 2.6

Рівень безробіття в Україні за період 2019-2021рр.

(кількість населення в тис.)

Роки	Всього населення	Економічно активне населення	Зайняте населення	Безробітне населення	Рівень безробіття
2019	41902,4	17381,8	15894,9	1486	8,6%
2020	41588,4	16917,8	15244,5	1673,3	9,9%
2021	41167,3	16666,8	14957,3	1709,5	10,3%

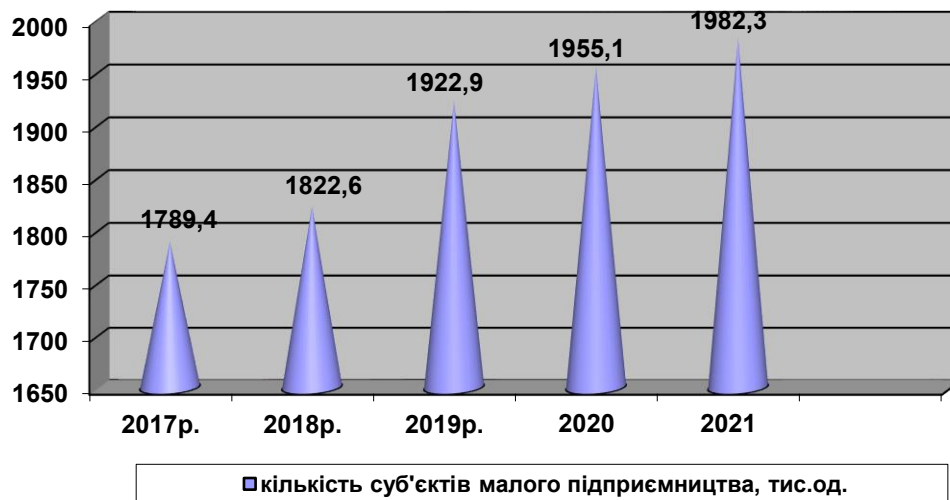
Джерело: складено автором за даними [38].

Рівень безробіття залишається високим і збільшується з кожним роком. Зокрема, у 2021 р. безробітне населення склало 10,3 % економічно активного

населення. Якщо розглянути рівень безробіття в розрізі регіонів, то ми бачимо, то він значно відрізняється. Найвищий рівень безробіття, за даними Державної служби статистики України, в Луганській (16% від загальної кількості населення працездатного віку), Донецькій (15%) і Кіровоградській (12,7%) областях. Далі список продовжують: Волинська (12,6%), Полтавська (12,1%), Чернігівська (12%) і Тернопільська (11,6%) області. Найнижчий рівень безробіття спостерігаємо в Харківській (6%), Київській (6,8%) областях і в Києві (7%) [12].

Для зменшення рівня безробіття пропонуємо застосування такого податкового інструментарію як спрощена система оподаткування, при якій, без прямого втручання держави, населення зможе себе забезпечити роботою.

Як бачимо з рис. 2.12, все більше суб'єктів господарювання реєструються на засадах спрощеної системи оподаткування, тобто як платники єдиного податку.

Рис. 2.12. Кількість платників єдиного податку з числа фізичних та юридичних осіб за період 2017-2021 рр.

*Джерело: сформовано за [38]

Розглянемо питому вагу єдиного податку в доходах Зведеного та місцевих бюджетів України. Як бачимо із таблиці 2.7 питома вага єдиного податку характеризується позитивною тенденцією, збільшуючись в доходах Зведеного бюджету з 2,3% до 3,18%. Хоча в доходах місцевих бюджетів з 2017 року по 2020

рік також в двічі зростає з 4,66% до 8,07%, але в 2021р. питома вага зменшилась на 0,17%. Це пов'язано із карантинном короновирусу, коли був накладений мораторій на діяльність малих підприємств.

Таблиця 2.7

Питома вага єдиного податку серед доходів Зведеного та місцевих бюджетів України на 2017-2021рр.

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Єдиний податок, млн. грн.	23388,30	29564,25	35270,21	38030,98	46282,99
Доходи Зведеного бюджету України, млн. грн.	1016969,51	1184290,77	1289849,17	1376673,76	1453804,07
Частка єдиного податку у доходах Зведеного бюджету України, %	2,30	2,50	2,73	2,76	3,18
Доходи місцевих бюджетів України, млн. грн.	502098,31	562421,81	560531,34	471481,87	580699,15
Частка єдиного податку у доходах місцевих бюджетів України, %	4,66	5,26	6,29	8,07	7,9

Джерело: складено на основі [11].

Соціальний ефект функціонування податкових інструментів регулювання стає очевидним також у забезпеченні соціальної справедливості за рахунок прогресивної системи оподаткування доходів фізичних осіб. Як уже зазначалося, на даний час доходи фізичних осіб (в основному заробітна плата) оподатковуються лише за ставкою 18%. Такий рівень в оподаткуванні фізичних осіб не відповідає принципу соціальної справедливості, так як хто більше заробляє – має більше сплачувати. Більшість країн ЄС використовують прогресивні шкалу оподаткування доходів фізосіб, тобто чим більший дохід за розміром, то має бути більша ставка податку.

Мало того, негативні напрями в соціальній сфері посилюються наступними дисбалансами, адже, протягом тривалого періоду мінімальна заробітна плата була нижчою за рівень прожиткового мінімуму, то на сьогоднішній день це було

виправлено, хоча при цьому мінімальна заробітна плата і надалі залишається на вкрай низькому рівні (див. табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Рівень мінімальної заробітної плати і прожиткового мінімуму в
Україні за період 2018-2022 рр.***

Показники	2018	2019	2020	2021	2022
Мінімальна заробітна плата	3723	4173	4723	6000	6500
Прожитковий мінімум для працездатних осіб	1700	1853	2027	2189	2393

Джерело: складено автором на основі [39]

Примітка. Станом на 1 січня звітного року

Одним із напрямків впливу на матеріальне забезпечення населення з низьким рівнем доходів виступає податкова соціальна пільга (табл. 2.9). Крім того, метою застосування такого податкового інструменту регулювання є підтримка сімей з дітьми та низки особливих категорій громадян (інвалідів, осіб, які постраждали внаслідок воєнних дій та інших).

Таблиця 2.9

**Динаміка величини податкової соціальної пільги (ПСП)
за 2018-2022 рр.**

Показники	2018	2019	2020	2021	2022
Граничний обсяг доходу, грн.	2380	2594	2838	3065	3350
Базова ПСП (50% ПМ*), грн.	881,0	960,5	1051,0	1135	1240,5
Підвищена ПСП (150% від базової ПСП), грн.	1321,5	1440,75	1576,9	1702,5	1860,75
Підвищена ПСП (200% від базової ПСП), грн.	1762,0	2690,0	2102,0	2270,0	2481,0

Джерело: розраховано автором за даними [39]

Примітка. ПМ – прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на 1 січня

Аналізуючи таблицю 2.14, ми спостерігаємо, що граничний обсяг доходу, який дає право на застосування податкової соціальної пільги, у 2022 році не може

перевищувати 3350 грн. Величина граничного обсягу доходу змінюється протягом досліджуваного періоду, оскільки на даний показник має вплив величина прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що законодавчо встановлюється на 1 січня звітного року.

Кожен платник ПДФО має право зменшити суму загального місячного оподаткованого доходу, який він отримує від роботодавця у вигляді заробітної плати, на суму ПСП у розмірі, що відповідає 100% розміру прожиткового мінімуму [39]. Проте в ПКУ передбачено, «що податкова соціальна пільга надається в розмірі, що дорівнює 50% розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (в розрахунку на місяць), установленому законом на 1 січня звітного податкового року» [39], що знижує соціальний ефект застосування пільги.

До соціальних ефектів застосування податкового інструментарію можемо віднести також забезпечення інвестицій в людський капітал (тобто в освіту, охорону здоров'я тощо) через такий опосередкований важіль впливу як податкова знижка (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Окремі витрати, що включаються до податкової знижки

Витрати	2019	2020	2021	2022
	Законодавчо встановлено гранична межа за рік, грн.			
Сума коштів, сплачених платником податку на користь закладів освіти для компенсації вартості здобуття середньої професійної або вищої освіти такого платника податку та/або члена його сім'ї першого ступеня споріднення, який не одержує заробітної плати	2594	2838	3065	3350
Сума коштів, сплачених платником податку на користь закладів охорони здоров'я для компенсації вартості платних послуг для лікування такого платника податку або члена його сім'ї першого ступеня споріднення	крім косметичного лікування або косметичної хірургії, лікування тютюнової чи алкогольної залежності та інших статей витрат, передбачених ПКУ			
Сума витрат платника податку на сплату страхових платежів та пенсійних внесків, сплачених страховику-резиденту, недержавному пенсійному фонду, банківській установі за договорами довгострокового страхування життя, недержавного пенсійного забезпечення	2594	2838	3065	3350

Джерело: розрахована автором на основі [42]

Згідно ПКУ, податкова знижка – «це документально підтверджена сума (вартість) витрат платника податку – резидента у зв'язку з придбанням товарів (робіт, послуг) у резидентів – фізичних або юридичних осіб протягом звітного року, на яку дозволяється зменшення його загального річного оподаткованого доходу, одержаного за наслідками такого звітного року у вигляді заробітної плати, у випадках, визначених ПКУ» [39].

Відтак, необхідним заходом реформування податкового інструментарію є посилення власне соціальної складової оподаткування.

Висновки до розділу 2

Здійснивши дослідження макроекономічного контексту прагматики функціонування інструментів податкового регулювання в Україні, відзначимо:

Фіскальна компонента функціонування інструментів податкового регулювання проявляється у формуванні бюджетних ресурсів держави. Попри вагомому фіскальну роль ПДВ, актуальною залишається проблема бюджетного відшкодування. Також встановлено, що зменшення обсягів податкового боргу є суттєвим резервом збільшення обсягів бюджетних ресурсів.

До основних економічних ефектів застосування податкового інструментарію відносимо забезпечення зростання валової доданої вартості та стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності. Аналіз функціонування податкових пільг в Україні показав, що податкові пільги для сільського господарства, торгівлі та освітньої сфери є економічно виправданими, що пояснюється позитивною динамкою валової доданої вартості визначених галузей національної економіки. Поряд із цим, встановлено неефективність структури податкових пільг через домінування пільг по непрямим податках, головним чином ПДВ.

До соціальних ефектів використання інструментів податкового регулювання відносимо забезпечення зайнятості, соціальної справедливості в оподаткуванні та впливу на реальні доходи громадян та забезпечення інвестицій

в людський капітал. Так, одним із дієвих інструментів податкового регулювання, спрямованих на стимулювання зайнятості в Україні, на нашу думку, є спрощена система оподаткування, обліку та звітності. Крім того, доведено, що принцип соціальної справедливості в Україні порушується. Обґрунтовано, що податкова знижка є інструментом забезпечення інвестицій в людський капітал.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТРУМЕНТІВ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ПОЗИТИВНОГО СВІТОВОГО ДОСВІДУ

Податкове регулювання в Україні слід удосконалювати з врахуванням позитивного досвіду розвинутих зарубіжних країн. Дослідження світового досвіду податкового регулювання супроводжується порівнянням вітчизняної практики податкового регулювання із зарубіжною, яке дає підстави для визначення напрямків удосконалення функціонування інструментів податкового регулювання.

При виборі країн для аналізу їхнього досвіду, зупинимося на деяких країнах ЄС, так як вони мають дотичні риси з Україною як в політичному устрої, в економічному розвитку і мають проблеми, які виникають при застосуванні інструментів податкового регулювання.

Україна за рівнем соціального та економічного розвитку значно поступається всім європейським країнам. Так, за паритетом купівельної спроможності обсяг ВВП на душу населення в Україні станом на 2021 рік становив 13 110 дол., що в 4,12 разів менше, ніж у Німеччині, в 3,1 рази менше, ніж у Чехії, в 2,6 разів менше, ніж у Польщі, в 2,3 разів менше, ніж у Румунії, в 1,8 разів менше, ніж у Болгарії [4].

Значна частина ВВП України стосується на кінцевого споживання, тобто фактично всі вироблені в країні товари та послуги направляються на задоволення кінцевих потреб різних індивідів та суспільства. Причому це відбувається за рахунок відмови від інвестицій у виробничі потужності. «Частка капітальних інвестицій у ВВП складає менше 20%. Рівень інвестицій в українській економіці, який ще до коронавірусної кризи перебував на низькому рівні, а саме до 18% ВВП, в період кризи значно погіршився. Так, за 9 місяців 2020 року валове нагромадження основного капіталу складає лише 12,6% ВВП. Значною мірою інвестиційний процес 2020 року в Україні підтримувався за

рахунок державних інвестицій в інфраструктурні проекти, адже частка коштів державного бюджету серед джерел інвестицій зросла до 6% проти 4,9%, як було у 2019 році» [4].

В зарубіжних країнах розрізняють такі податкові інструменти стимулювання розвитку малого бізнесу:

- «спрощена система обліку та звітності;
- зниження ставок прибуткового податку;
- звільнення від сплати ПДВ та застосування диференційованих ставок;
- стимулювання інвестицій у капітальні активи;
- надання податкових канікул новоствореним підприємствам;
- стимулювання витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (далі — НДДКР)» [26].

Податкові пільги є одним із найбільш поширених податкових інструментів сучасного регулювання. Завдяки пільгам податковий механізм забезпечує диференційований підхід до суб'єктів господарської діяльності. Зокрема, особливої уваги заслуговує досвід розвинутих країн, пов'язаний із стимулюванням інноваційної та інвестиційної діяльності шляхом використання різних пільг при оподаткуванні прибутку [51]. У зарубіжній практиці країн ЄС розроблений комплекс заходів податкового регулювання, яке здійснюється шляхом змін у механізмі корпоративного податку [51].

Майже у всіх країнах ЄС існує така непрямая пільга, як «прискорена амортизація, за допомогою якої розрахункові величини амортизаційних відрахувань, які виключаються з оподатковуваного доходу, виявляються більшими, ніж вони економічно обґрунтовані» [59].

Податкові канікули є поширеною формою податкових пільг, що використовується країнами для залучення інвестицій. Під режимом податкових канікул новостворені фірми звільняються від сплати податку на прибуток протягом певного періоду часу (наприклад, п'ять років). Податкові канікули

також звільняють суб'єкта господарювання від сплати податку на чистий дохід від реалізації інвестиційних проектів на певний період.

У країнах ЄС податкові канікули розглядаються як інструмент, що зменшує податкове навантаження (немає потреби розраховувати податок на прибуток за період надання податкових канікул).

Одним із інструментів стимулювання інвестицій у науково-технічну сферу є «дослідницький податковий кредит – зменшення суми нарахованого податку на прибуток, що надається суб'єкту господарювання в обсязі, який дорівнює встановленому відсотку від обсягу витрат у поточному році. Він не перевищує встановленого відсотка прибутку підприємства у таких країнах, як Італії, Австрії, Бельгії тощо» [48].

Сутність податкового кредиту полягає у «зменшенні податкових зобов'язань платника податку на прибуток на частину або на повний розмір витрат, пов'язаних з інвестиційною діяльністю, що дозволяє підприємству зменшити витрати та, як наслідок, збільшити прибуток» [48].

Інвестиційна податкова знижка дозволяє підприємствам зменшувати оподатковуваний прибуток на частковий або повний обсяг інвестиційних витрат. Особливостями застосування податкового кредиту та знижки є галузева та територіальна спрямованість інвестицій, використання різних пільгових ставок, розміри підприємств, обсяг інвестицій та ін. [48].

Корпоративний податок відіграє регулятивну роль, оскільки найбільша кількість пільг встановлена саме за цим податком. У пільговому режимі оподатковуються переважно підприємства малого бізнесу, що є елементом державної політики підтримки високої зайнятості. У режимі пільгового оподаткування працюють також окремі галузі економіки, у тому числі сільське господарство, авіаційна галузь, будівництво тощо. Передбачено можливість прискореної амортизації для інноваційного обладнання, а також пільгові умови оподаткування приросту активів. Право на податкову пільгу за корпоративним податком мають платники, що здійснюють витрати на науково-дослідні роботи.

Проаналізуємо ставки корпоративного податку в країнах Європейського Союзу (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Ставки корпоративного податку в країнах ЄС

Країна	Ставка корпоративного податку, %	
	2012	2022
Бельгія	34	20-25
Болгарія	10	10
Чехія	19	19
Данія	25	22
Німеччина	29,8	15,825
Естонія	21	22
Ірландія	12,5	12,5
Греція	26	22
Іспанія	30	25
Франція	33,4	25
Італія	31,4	31,4
Кіпр	10	12,5
Латвія	15	20
Литва	15	15
Люксембург	29,6	15
Угорщина	16	10
Мальта	35	35
Нідерланди	25,5	15-25,8
Австрія	25	25
Польща	19	19
Португалія	26,5	21-16.8
Румунія	16	16
Словенія	22	19
Словаччина	19	21-15
Фінляндія	26	20
Швеція	28	20,6
Туреччина	23	23

Джерело: складено автором за даними [35]

Наголосимо, що тенденція до зниження рівня оподаткування є доволі загальною, оскільки ставки корпоративного податку істотно змінюються в межах Євросоюзу. Так, «ставки податку на прибуток корпорацій варіюються від 10% (Болгарія, Угорщина) до 35% (Мальта)» [35].

У Франції застосовувалась одна з найвищих у ЄС ставок корпоративного податку 33,3 %, яка через 10 років зменшилась до 25%. Але тут існують певні пільги для малих суб'єктів підприємництва – знижена ставка у розмірі 15%. Хоча великі компанії зобов'язані сплачувати, крім стандартної ставки, додаткову плату у розмірі 3,3%, що стягується із сукупного доходу, який перевищує 250 млн. євро [35].

Податкові пільги в Ірландії передусім спрямовані на розвиток авіаційної галузі. Ставка корпоративного податку відносно низька – 12,5% [35]. Із 2013 р. в Ірландії був введений податок на нерухомість, який замінив неефективні платежі від умовної вартості оренди і оренди домашнього майна. Ставка визначається у розмірі 0,18% від вартості об'єкта нерухомості. Для об'єкта вартістю понад 1 млн. євро, ставка становить 0,18 % за 1 млн. євро і за збільшеною ставкою – 0,25% обкладається об'єкт вартістю більше 1 млн. євро.

На нашу думку, Україна могла б перейняти досвід у Ірландії щодо адміністрування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, беручи до уваги вартість об'єкта житлової нерухомості, а не площу.

Максимальна ставка корпоративного податку в Бельгії знижена з 39 до 25% (2022 р.) (включаючи спеціальний антикризовий податок 3%, що зобов'язані сплачувати всі організації), що є вище середньоєвропейського рівня ставок. Для малих і середніх підприємств або підприємств із невеликою величиною оподаткованого доходу встановлені знижені ставки: 24,25% – відносно доходів не більше 25 000 євро; 31 % – від 25 001 до 90 000 євро; 34,50% – від 90 001 до 322 500 євро. Зниження ставок у Бельгії з корпоративного податку може застосовуватися, коли оподатковуваний прибуток не перевищує 322 500 євро. У Бельгії використовуються два методи амортизації: прямий метод амортизації та амортизація зменшення залишку. Середній термін амортизації становить 5 років, а середня ставка амортизації дорівнює 20% [37].

У Бельгії з метою максимального покращення інвестиційного клімату пропонується комплекс заходів симулювання, які можуть бути використані у різних комбінаціях для створення оптимальної системи стимулів: від прямої допомоги, такої як виплата субсидій, пов'язаної з конкретними вкладеннями капіталу, до пільгових схем оподаткування, пов'язаних із залученням робочої сили, підготовки персоналу.

Також у Бельгії існує система «рюлінга», тобто будь-яка бельгійська або іноземна компанія ще до моменту вкладення в реалізацію інвестиційного проекту може отримати у податкових органах юридично зобов'язуюче рішення

з розміру майбутнього оподаткування, що, звичайно, полегшує інвестиційний процес [37].

Україні варто запозичити досвід Бельгії щодо диференціації податкових ставок із податку на прибуток підприємств залежно від одержаного прибутку та обсягів інвестицій, тобто можливо розглянути встановлення регресивних ставок податку (зі збільшенням прибутку від інвестиційно-інноваційної діяльності та обсягів інвестицій зменшувати ставку податку).

Розглянемо, для прикладу, Великобританію, де загальна кількість пільг із податку на доходи фізичних осіб є найбільшою і становить 208, тоді як із інших податків – 174. У Німеччині, натомість, структура пільг поділилася наступним чином: із прибуткових податків – 56, із інших податків – 30. Подібною є ситуація з обсягом податкових пільг щодо ВВП: у Німеччині – лише 0,7%, а у Великобританії сягає 12,8%,. Адже масштаби пільг, які держава надає привілейованим платникам, дедалі зростають стосовно бюджетних надходжень [41].

Варто визнати, що для вітчизняної податкової системи також характерна не менша кількість податкових пільг. Відповідно до довідника податкових пільг станом на 01.01.2022 року передбачалося, у розрізі податкових платежів, застосування 115 податкових пільг: місцеві податки та збори налічує 2 пільги; пільги по державному миту – 4; пільги по акцизному податку з ввезених на територію України підакцизних товарів (продуктів) – 1; пільги по акцизному податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) – 9; плата за землю – 19; податок на прибуток підприємств – 38; а податок на додану вартість містить найбільшу кількість пільг – 42. [13].

Інвестиційні податкові пільги часто використовуються для підтримки підприємців, які функціонують у регіонах із невисоким рівнем економічного розвитку або з складними кліматичними умовами. Так, компанії у відсталих районах Італії звільняються від податку на прибуток протягом перших 10 років із моменту їх реєстрації. В Німеччині для фірм, які здійснюють інвестиції в такі «проблемні» регіони, дозволяється використовувати прискорену амортизацію.

У країнах-членах ЄС надаються численні податкові пільги для підтримки галузі з вироблення екологічно чистої електроенергії. Сімнадцять із них використовують також податкові стимули для сприяння вироблення екологічно чистої електроенергії одночасно з іншими заходами податкового регулювання. Сім країн ЄС, такі як Німеччина, Румунія, Словацька Республіка, Данія, Швеція та Польща включили звільнення від сплати акцизів на електроенергію у тому випадку, коли електрика генерується з поновлюваних джерел енергії.

Податкові пільги з корпоративного податку складаються в основному з відрахувань з вже раніше оподаткованого прибутку у Бельгії, Франції, Чехії та Іспанії. Більш низькі податкові ставки ПДВ застосовуються в трьох країнах-членах ЄС, а саме у Франції, Італії та Португалії. З країн, що входять до складу Європейського Союзу, тільки Іспанія та Італія використовують ефективні податкові пільги з податку на майно.

На нашу думку, для економіки України доцільно стимулювати розвиток енергозберігаючих активів і природоохоронних заходів шляхом регресії податкових відрахувань при збільшенні сум здійснюваних інвестицій у ці види діяльності.

Ще одним із інструментів податкового регулювання виступає стимулювання інноваційної діяльності. «Податкове стимулювання інноваційної діяльності – це комплекс заходів, спрямованих на створення сприятливих умов щодо здійснення НДДКР та розвитку вітчизняних підприємств, розширення діючих виробничих потужностей, активізацію інноваційної економіки, пожвавлення інвестиційного середовища, шляхом застосування податкових інструментів та механізмів» [27].

Проаналізувавши зарубіжний досвід, ми можемо стверджувати, що існує різноманітний податковий інструментарій впливу та підтримки інноваційної діяльності підприємств у світовій практиці (табл. 3.1).

Як видно з табл. 3.1, у цілому «податкові інструменти стимулювання активізації інноваційної діяльності є однаковими, однак кожна країна має власні особливості щодо їх застосування. Використання різних податкових важелів або

їх поєднання дає можливість посилити цільовий напрямок регуляторних заходів держави. Широкий спектр використання фіскального інструментарію мотивації інновацій є характерним для Франції та США» [31].

Таблиця 3.1.

Закордонний досвід використання податкових інструментів регулювання інноваційною діяльністю [31]

Основні інструменти податкового стимулювання	Характеристика	Країна
Прискорена амортизація	Підвищені норми та скорочений (у порівнянні зі звичайним порядком) період амортизації дозволяють платникам збільшити в кожному податковому періоді використання таких основних фондів нарахованої суми амортизації, що зменшує об'єкт оподаткування	Франція, Австрія, США, Великобританія, Бельгія, Греція, Литва
Податкові канікули	Суб'єкт господарювання звільняється на визначений час та при дотриманні певних умов від сплати податку на прибуток. Це дозволяє тимчасово зменшити податкове навантаження на таких платників, що дає їм змогу вивільнити певну суму коштів для розвитку підприємницької діяльності	Франція, КНР
Інвестиційна податкова знижка	Підприємства можуть зменшувати свою оподатковувану базу на величину зроблених у поточному році кваліфікованих (що відповідають критеріям, встановленим державою) інвестиційних витрат інноваційного характеру	Австрія, Великобританія, Італія, США
Зменшення ставок податку на прибуток	Характерна риса її застосування – необхідність ведення окремого податкового обліку витрат і результатів реалізації інноваційного проекту, що створює додаткові труднощі як в організації податкового обліку у платника податків, так і в податковому адмініструванні	Греція, Франція, Туреччина
Об'ємний податковий кредит	Сума податкових зобов'язань зменшується на загальну суму інноваційних витрат, тобто при простому податковому кредиті сума витрат підприємства на інноваційну діяльність відшкодовується йому державою шляхом зменшення податкових платежів, а сума податкового кредиту збільшується прямо пропорційно збільшенню обсягів інноваційних витрат	Італія, Канада, Норвегія, Франція
Прирістний податковий кредит	Сума податкових зобов'язань зменшується на певну частину перевищення інноваційних витрат у звітному податковому періоді порівняно з попереднім (або кількома попередніми)	США, Японія, Мексика, Південна Корея, Норвегія, Мальта

Одним із дієвих механізмів податкового регулювання і стимулювання розвитку інноваційних технологій у ЄС є центри технологічного розвитку – технопарки. Для європейської моделі функціонування технопарків характерна значна державна економіко-організаційна підтримка та існування детально розроблених програм та бізнес-планів, що дозволяє більш якісно і оперативно здійснювати управління їх розвитком [58].

Покажемо, на наш погляд, є також дані щодо функціонування технопарків, виконавцями проектів яких є переважно корпоративні структури бізнесу. Так, за офіційними даними урядових джерел в Україні нараховується 16 технопарків, з яких реально працює лише вісім. Для порівняння, у США функціонує біля 140 наукових технопарків, у Великобританії – 40.

Більшу частину фінансування від держави отримують технопарки Великобританії – 62%, Німеччини – 78%, Франції – 50%, у Бельгії – 98% [58].

Інструменти податкового регулювання здійснюють прямий вплив на соціально-економічний розвиток країни, включаючи рівень зайнятості населення. Країни Євросоюзу працюють над скороченням рівня безробіття серед молоді і збільшенням швидкості зайнятості молоді відповідно до мети ЄС щодо досягнення рівня зайнятості 78 % для населення працездатного віку (20-64 роки).

Статистичні дані зі звіту «Сталий розвиток у Європейському Союзі – огляд прогресу у досягненні цілей сталого розвитку (ЦСР) у контексті ЄС. Видання 2022 року» [63] свідчать, що протягом останніх років у ЄС спостерігалось безперервне економічне зростання. Цю позитивну тенденцію в 2020 р. призупинила пандемія коронавірусу.

До пандемії COVID-19 рівень зайнятості в ЄС «демонстрував тенденцію до зростання, досягнувши 72,7% у 2019 році. Зростання, що спостерігалось протягом останнього десятиліття, частково пояснюється збільшенням частки літніх працівників і жінок у робочій силі. Так, частка жінок віком 20-64 роки, яка працює, зросла в країнах ЄС з 61,7% у 2009 році до 67,7% у 2021 році (гендерний розрив становив минулого року 10,8 відсоткові пункти).

Eurostat звертає увагу, що у 2020 році соціально-економічні наслідки пандемії пом'якшуються завдяки заходам підтримки, прийнятим ЄС та його державами-членами. Внаслідок цього рівень зайнятості знизився лише на 1 відсотковий пункт до 71,7 % у перший рік пандемії. Після економічного відновлення умови на ринку праці в ЄС покращилися, і у 2021 році рівень зайнятості зріс до 73,1% – найвищий рівень, який спостерігається досі. Якщо ця

позитивна тенденція збережеться, ЄС матиме всі можливості для досягнення цільового показника зайнятості, а саме 78% до 2030 року» [20] .

У 2021 році найвищі показники зайнятості «осіб у віці від 20 до 64 спостерігалися у Швеції (79,8%), Німеччині (77,1%), Нідерландах (76,5%), Данії (75,6%), Австрії (75,5%), Великобританії (74,9%), Естонії та Фінляндії (73,3%), а найнижчий у Греції (53,2%), Хорватії (53,9%), Іспанії (58,2%) та Італії (59,8%)» [63].

Для досягнення показника зайнятості населення спонукало багатьох країн до пошуку інструментів податкового регулювання ринку зайнятості. Водночас податкова політика багатьох країн спрямована на пошук інструментів, що сприятимуть працевлаштуванню молоді.

Податки на трудові доходи (в тому числі внески на соціальне забезпечення) складають у країнах близько половини загальної суми податку на доходи. Значне податкове навантаження зменшує стимули у роботодавців до найму.

Аналізуючи вище зазначене, країни ЄС, які прагнуть зменшити податок із доходів, переслідують цілі досягнення соціально-економічних позитивних ефектів.

Позитивним, на нашу думку, в податковій системі багатьох країн ЄС є прогресивна шкала оподаткування податком на доходи фізичних осіб, тому що менш забезпечені верстви населення сплачують нижчу ставку порівняно з більш багатшими. Для України було б доречним, на прикладі країн Євросоюзу, для кожного платника податку на доходи фізичних осіб запровадити особисте звільнення на рік.

Соціальні пільги, які стосуються ринку зайнятості, можна поділити на дві категорії : пільги для роботодавця і пільги для найманих працівників. У деяких країнах ЄС існує практика звільнення підприємств від оподаткування у разі прийому на роботу раніше безробітних осіб, які повинні бути працевлаштовані на таких підприємствах щонайменше один рік. Також роботодавцям надаються певні пільги по залученню інвестицій, якщо вони приймають на роботу некваліфікований персонал.

Дуже важливим аспектом є найм молодого населення на пільгових умовах, коли роботодавець має право вимагати перебування осіб на посаді декілька років. У цьому випадку працедавець пропонує грант у розмірі, наприклад, 5 000 доларів, а також протягом деякого часу відбувається навчання молодих спеціалістів за кошт роботодавця. Проте зобов'язання щодо обов'язкового перебування на посаді протягом кількох років можуть мати обмежувальний характер для працівників, які незадоволені посадою чи знаходять кращі можливості до працевлаштування.

Деякі країни займаються пошуком нових податкових інструментів, які мали б опосередковано впливати на збільшення робочих місць, одночасно, зменшуючи рівень безробіття.

Для Євросоюзу характерним є високий рівень мінімальної зарплати, яка є законодавчо закріпленою. Також для безробітного населення встановлені численні соціальні пільги. Проте останніми роками у багатьох країнах Євросоюзу збільшуються податки на зайнятість, а обсяг фінансування незахищених верств з бюджету, навпаки, скорочується.

Багато країн Євросоюзу в даний час використовують прогресивну ставку для стягнення особистого прибуткового податку (personal income tax). Більшість із них зменшили ставки нижнього діапазону, а граничні суми доходу, навпаки, підвищили. Граничні та найменші ставки особистого прибуткового податку європейських країн представлено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Ставки особистого прибуткового податку в країнах ЄС

Країна	2022
Бельгія	25% - 50%
Болгарія	10% - 15%
Чехія	15% - 23%
Данія	8% - 52,06%
Німеччина	0% - 45%
Естонія	20%
Ірландія	20% - 40%
Греція	9% - 28%
Іспанія	9,5% - 24%
Франція	0% - 45%
Італія	23% - 43%
Латвія	20% - 31%
Литва	20% - 32%
Люксембург	43,6%
Угорщина	15% - 40%
Нідерланди	9,28% - 49,5%
Австрія	0% - 55%
Польща	12% - 35%
Португалія	14,5% - 48%
Румунія	16% - 25%
Словаччина	19%

Джерело: складено автором за даними [64]

Великобританії використовують прогресивну шкалу оподаткування для особистого прибуткового податку і за базовою ставкою 20 % оподатковується дохід від 0 до 31 865 фунтів стерлінгів, за вищою ставкою 40% – від 31 866 до 150 000 фунтів стерлінгів, додаткова ставка 50% протягом податкового року застосовується до доходу понад 150 000 фунтів стерлінгів [41]. Приклад прогресивної шкали оподаткування на прикладі Великобританії наведений у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Оподатковувана основа прибуткового податку з громадян у
Великобританії

Оподатковувана основа, фунт стерлінгів	Ставка
0–31 865	20%
31 866–15 000	40%
15 000–і більше	45%

Джерело: розраховано автором за даними [41]

Позитивним у податкових системах країн ЄС є прогресивна шкала оподаткування особистого прибуткового податку, тому що менш забезпечені верстви населення сплачують нижчу ставку порівняно з більш багатшими. Для України було б доречним, на прикладі країн ЄС, ввести прогресивну шкалу оподаткування на доходи фізичних осіб.

Наголошуючи на соціальній орієнтації ринку, необхідно зауважити, що українська економіка поки що прямує шляхом утвердження системи соціального розвитку, яка ґрунтується на збереженні і поглибленні соціально-економічної диференціації населення щодо можливості користуватися суспільною власністю, а тому українська соціальна політика цілком відповідає ідеології континентальної моделі європейської політики з відносно глибокою соціальною нерівністю, гарантованим мінімумом соціальних благ, схильністю до соціального планування, створенням умов для власної активності тих, хто хоче досягнути більшого, акцентом на боротьбі з безробіттям, корпоративним духом, особливим значенням сімейних цінностей тощо [51].

У свою чергу, дані табл. 3.4 демонструють відмінності у сфері непрямого оподаткування серед країн Європейського Союзу.

Як видно з таблиці 3.5, на даний час стандартна ставка ПДВ у країнах ЄС варіюється від 15% у Люксембургу до 27% в Угорщині.

Країни Євросоюзу також часто, крім основної ставки, використовують знижені ставки на визначений перелік товарів і послуг. Знижені ставки ПДВ встановлюють, як правило, на товари першої необхідності і продовольчі товари. Так, у Нідерландах за зниженою ставкою 6 % оподатковується поставка продуктів харчування, напоїв (за винятком алкогольних напоїв), медикаментів, книг, газет і журналів, послуги громадського транспорту та спортивні заходи. В Чехії також діє знижена ставка 15%, що встановлюється для продуктів харчування, ліків, книжок та громадського транспорту; Швеції – 12% та 6%; Італії 10% та 4% ; Німеччині – 7% або 0 % та ін [57].

Таблиця 3.4

Базові ставки ПДВ у країнах ЄС за період 2016-2022 рр.

Країна	Ставка у ПДВ, %			
	2016	2018	2020	2022
Бельгія	21	21	21	21
Болгарія	20	20	20	20
Чехія	21	20	20	21
Данія	25	25	25	25
Німеччина	19	19	19	19
Естонія	20	20	20	20
Ірландія	22	21	23	23
Греція	24	23	23	23
Іспанія	21	18	21	21
Франція	19,6	19,6	19,6	20
Італія	20	20	21	22
Кіпр	15	15	17	15
Латвія	21	21	21	21
Литва	21	15	15	15
Люксембург	15	15	15	15
Угорщина	25	25	27	27
Мальта	18	18	18	18
Нідерланди	19	19	21	21
Австрія	20	20	20	20
Польща	22	22	23	23
Португалія	21	21	23	23
Румунія	24	24	24	19
Словенія	20	20	20	20
Словаччина	19	19	20	20
Фінляндія	23	23	23	22
Швеція	25	25	25	25

Джерело: складено автором за даними [57]

Таким чином, Україні варто адаптувати зарубіжний досвід податкового регулювання в частині застосування наступних інструментів податкового регулювання, а саме, соціально справедливої прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб, інвестиційно-інноваційних податкових пільг, податкових канікул, податкових пільг, спрямованих на забезпечення зайнятості, головним чином молоді.

Отже, спираючись на іноземний досвід, можна «вмонтувати» певні світові здобутки в українську систему оподаткування на основі раціонального поєднання найкращих передових методів та елементів податкових систем зарубіжних країн, що дало б поштовх до посилення соціальної складової системи оподаткування.

Висновки до розділу 3

Проведене дослідження перспектив розвитку інструментів податкового регулювання дає змогу сформулювати наступні висновки:

Узагальнення світового досвіду податкового регулювання засвідчило активне використання країнами податкових пільг, серед яких інвестиційний податковий кредит, інвестиційна податкова знижка, прискорена амортизація та податкові канікули, дослідницький податковий кредит. Зазначимо, що податкові пільги забезпечують гнучкість податкового механізму.

Аналіз такого інструменту податкового регулювання як податкові ставки показав їх значну диференціацію в розрізі країн Європейського Союзу. Це стосується як ставок прямих податків (корпоративного податку та особистого прибуткового податку), так і непрямих податків, зокрема ПДВ.

Напрямами вдосконалення вітчизняної практики функціонування інструментів податкового регулювання у контексті забезпечення соціально-економічного розвитку України мають стати: диференціація ставок ПДВ, забезпечення більшої прогресії в оподаткуванні доходів фізичних осіб та інвестиційно-інноваційної спрямованості податкових пільг в Україні. У свою чергу, удосконалення податкового регулювання має відбуватися одночасно з адекватними інституційними перетвореннями в Україні.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження теоретико-організаційних засад та практики функціонування інструментів податкового регулювання дало змогу дійти наступних висновків:

Визначено місце податкового регулювання серед методів державного регулювання економіки. Встановлено, що податкове регулювання відноситься до економічних методів державного регулювання економіки.

Детерміновано соціально-економічний зміст податкового регулювання та його інструментарій. Так, під податковим регулюванням маємо розуміти цілеспрямований вплив держави на учасників економічних відносин шляхом застосування інструментів та засобів податкової політики. Саме за допомогою податкового регулювання держава, реалізуючи фіскальну функцію податків, не тільки формує джерела фінансування суспільно необхідних витрат, але й створює необхідні передумови для структурної перебудови і зростанню національної економіки. У свою чергу, інструментарій податкового регулювання включає податкові ставки, податкові пільги, спеціальні податкові режими тощо.

Здійснено типологізацію інструментів податкового регулювання (системні, комплексні, локальні) та досліджено їхні особливості.

Фіскальна компонента функціонування податкових інструментів регулювання стає очевидною у створенні бюджетних ресурсів держави. Так, за досліджуваний період частка податкових надходжень у доходах Державного бюджету України коливалася у межах від 85,3% до 77,5%. Ключову роль у формуванні доходів державного бюджету загалом та податкових надходжень зокрема відіграє ПДВ, питома вага якого у податкових надходженнях коливалася у межах від 47,1% до 49,2%. Це, у свою чергу, означає, що практично половина податкових надходжень Державного бюджету України формується за рахунок надходжень даного податку.

Попри вагому фіскальну роль ПДВ, актуальною залишається проблема бюджетного відшкодування, яка під час воєнного стану, дійсно, значно

погіршилась. А вже за 2022 р. цей показник скоротився майже на чверть (69%), у порівнянні з 2021 роком, де було відшкодовано 91%

Встановлено, що зменшення обсягів податкового боргу є суттєвим резервом збільшення обсягів бюджетних ресурсів.

До основних економічних ефектів застосування інструментів податкового регулювання відносимо забезпечення зростання валової доданої вартості та стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності. Аналіз функціонування податкових пільг в Україні показав, що податкові пільги для сільського господарства, торгівлі та освітньої сфери є економічно виправданими, що пояснюється позитивною динамкою валової доданої вартості визначених галузей національної економіки. Поряд із цим, структуру податкових пільг вважаємо неефективною через домінування пільг із податку на додану вартість. Враховуючи пріоритети податкового регулювання встановлено, що у вітчизняній практиці податкового регулювання практично відсутні пільги інвестиційно-інноваційного характеру.

До соціальних ефектів використання інструментів податкового регулювання відносимо забезпечення зайнятості, соціальної справедливості в оподаткуванні та впливу на реальні доходи громадян та забезпечення інвестицій в людський капітал. Так, одним із дієвих інструментів податкового регулювання, спрямованих на стимулювання зайнятості в Україні, на нашу думку, є спрощена система оподаткування, обліку та звітності. Крім того, доведено, що принцип соціальної справедливості в Україні порушується. Обґрунтовано, що забезпечення інвестицій в людський капітал є можливим за рахунок не лише бюджетного фінансування, а за рахунок непрямих важелів впливу, якими є інструменти податкового регулювання, серед яких провідну роль відведено саме податковій знижці.

Узагальнення світового досвіду податкового регулювання засвідчило активне використання країнами податкових пільг, серед яких інвестиційний податковий кредит, інвестиційна податкова знижка, прискорена амортизація та податкові канікули, дослідницький податковий кредит.

Аналіз такого інструменту податкового регулювання як податкові ставки показав їх значну диференціацію в розрізі країн Європейського Союзу. Так, ставки корпоративного податку у 2022 році коливалися в межах від 10% (Болгарія) до 35% (Мальта). Має місце також значна диференціація граничних ставок особистого прибуткового податку. Попри високі граничні ставки такого податку, вважаємо, що прогресивна шкала оподаткування фізичних осіб, яка функціонує у більшості країн Європейського Союзу, є виправданою з точки зору досягнення соціальної справедливості в оподаткуванні. Базові ставки універсального акцизу в країнах Європейського Союзу теж значною мірою відрізняються. Ефективним інструментом податкового регулювання, на нашу думку, виступає застосування знижених ставок із ПДВ, які переслідують визначені цілі.

Напрямами вдосконалення вітчизняної практики функціонування податкових інструментів регулювання у контексті забезпечення соціального та економічного розвитку України мають стати: диференціація ставок ПДВ, забезпечення більшої прогресії в оподаткуванні доходів фізичних осіб та інвестиційно-інноваційної спрямованості податкових пільг в Україні. У свою чергу, удосконалення податкового регулювання має відбуватися одночасно з адекватними інституційними перетвореннями в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамовська В. С. Механізм державного регулювання економіки та вибір напряму економічної політики в сучасних умовах господарювання. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2017. № 4.
2. Амбрик Л.П. Задворна О. Соціальні ефекти застосування інструментів податкового регулювання. Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 1. С.98-102
3. Василик О. Д. Податкова система України. Навч. посіб. К. ВАТ “Поліграфкнига”. 2004. 478 с.
4. Гавриленко Н., Грищенко О. Система податкового стимулювання інноваційної діяльності: стан і перспективи. Економічний простір. 2021. №171. С. 73-79
Гланц В. Н. Сутність та елементи податкового регулювання
URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/VUABS/2011_2/31_04_04.pdf.
5. Глоссарий бюджетных терминов. URL <http://www.budgetrf.ru>.
6. Гомон М.В. Оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. Дисертація на здобуття наук. ступ. Доктора філософії. Харків. 2020. 375с. URL: <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Homon-M.V.-Dysertatsiya-Vchenna-rada-DF-64.055.014-2020.pdf>
7. Грушко В. І. Інструменти податкового регулювання інвестиційної активності. Фінанси України. 2008. № 2. С. 89-97.
8. Гудзенко І. С. Бюджетно-податкове регулювання фінансової діяльності підприємств. URL: http://ej.kherson.ua/journal/economic_09/75.pdf.
9. Державний бюджет України 2022 року: виконання в умовах повномасштабної війни. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/derzhavnyy-byudzhet-ukrayiny-2022-roku-vykonannya-v-umovakh>
10. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>

11. Держстат назвав регіони з найвищим рівнем безробіття. <https://rubryka.com/2020/10/04/derzhstat-nazvav-regiony-z-najvyshhym-rivnem-bezrobittya/>
12. Довідники податкових пільг. Державна податкова служба України: веб-сайт. URL: <https://tax.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/dovidniki-/54005.html>
13. Дубинецька В.В. Податкове регулювання в системі управління національним господарством. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. ЛЬВІВ. 2015. 224с.
14. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua>
15. Євченко Н.Г. Податки в системі державного регулювання банківської діяльності. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/55012/7/Yevchenko_taxes.pdf
16. Єфименко Т. І. Податкове регулювання економічного розвитку. Автореф. дис. URL: <http://disser.com.ua/contents/37062.html>.
17. Жарко Р. П. Теоретико-методичні засади удосконалення податкового регулювання підприємницької діяльності : автореф. дис. канд. екон. наук. К. 2006. 24 с.
18. Завадський Й. С. , Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник. Київ. Кондор. 2006. 356 с.
19. Зайнятість та гідна праця в країнах ЄС: звіт Євростату. URL: <https://nqa.gov.ua/news/zajnatist-ta-gidna-praca-v-krainah-es-zvit-evrostatu/>
20. Іванов Ю. Б. Проблеми податкового регулювання і планування податкових платежів: наукове видання. Х. 2006. 240 с.
21. Іванов Ю. Б. Проблеми розвитку податкової політики та оподаткування [текст]: Монографія. Х. ВД «ІНЖЕК». 2007. 448 с
22. Іванов Ю. Б. Функції податків та податкове навантаження. Формування ринкової економіки України. 2009. Вип. 19. С. 36-43.
23. Іванов Ю.Б. Особливості оподаткування інвестиційної діяльності в Україні Бізнес Інформ. 2011. № 9. С. 142–144.

24. Іванов Ю.Б. Податковий менеджмент : навч. посібник / Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий, А.Я. Кізима, В.В. Карпова. К. Знання. 2008. 525 с. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-9819.html>.
25. Кміть В.М. Зарубіжний досвід податкового стимулювання підприємництва. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Вип.5 (8). С.265-269. http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/8_2017/50.pdf
26. Кушал І.М., Харьковська Ю.О. Практичні аспекти податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств розвиненими країнами світу. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2021. № 6 (270). С23-27.
27. Лозиченко О. Державне регулювання національної економіки: сутність та особливості реалізації. Проблеми та перспективи економіки та управління. 2021. № 4 (28). С.43-49
28. Лук'яненко К. С. Податкове регулювання в Україні. URL: http://donnasa.ru/publish_house /journals/ /11_Lukianenko.pdf.
29. Марчак Д. Маркуц Ю. Невидимі субсидії. Хто і скільки втрачає, а хто – отримує в Україні від податкових пільг? URL: <https://www.promoteukraine.org/uk/nevidimi-subsidii-hto-i-skilki-vtrachae-a-hto-otrimue-v-ukraini-vid-podatkovih-pilg/>
30. Марченко О.І. Напрями податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств. Економіст. 2013. №1. С. 13-17.
31. Мельник В. В. Державне регулювання господарської діяльності в умовах сучасної економічної політики України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 23. С. 88-90.
32. Нікітішин А.О. Основні напрями вдосконалення механізму податкового регулювання. Ефективна економіка. 2016. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2016/28.pdf
33. Обсяги втрат держбюджету через надання податкових пільг постійно зростають. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/05/25/660917/>

34. Огляд ставок корпоративного податку в країнах Європи: кожна із країн ЄС має свою податкову систему та відповідно свої ставки податків. Інформаційно-правовий портал. URL: <https://porady.org.ua/ohlyad-stavok-korporatyvnoho-podatku-v-krayinakh-yevropy-kozhna-iz-krayin-yes-maye-svoyu-podatkovu>

35. Оперенко С.Г. Теоретичні засади податкового регулювання в системі державного регулювання економічного зростання. Інфраструктура ринку. 2017. Вип. 6. С. 265-271.

36. Оподаткування в Бельгії. URL: <https://sigtax.com.ua/nalogooblozhenye-v-belgyu>

37. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

38. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/>

39. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>

40. Податки у Великобританії. URL: <https://feodgroup.com/uk/immigration/uk/tax-resident>

41. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

42. Податковий менеджмент : підруч. / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма, В. В. Карпова. К. Знання. 2008. 525 с.

43. Податкова політика та податкове регулювання. Курс лекцій. ПНС ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2022. URL: <https://pns.hneu.edu.ua/mod/forum/discuss.php?d=2099&parent=4225>

44. Поколюдна О. В. Податкове регулювання в Україні URL: <http://cyberleninka.ru/.../podatkove-regu-lyuvannya-v-ukrayini.pd>.

45. Пріоритети податкових стимулів: світовий досвід / Матеріали аналітичного центру «Академія». 2022. URL: <http://www.academia.org.ua>.

46. Прокопенко Н. С. Податкове регулювання фінансово-господарської

діяльності. URL: http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789//1/38%20prokopenko_203-208.pdf.

47. Руденко О.Є. Зарубіжний досвід залучення іноземних інвестицій в економіку України. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. Серія «Економічні науки». 2012. Вип. 125: URL: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_125/37.pdf

48. Савіцька С. І. Податкові пільги як інструмент податкового регулювання в Україні. Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics», №26 (2021), 135-140 <https://modecon.mnau.edu.ua>

49. Сенишин О. С. Державне регулювання економіки : навч. посібник / О. С. Сенишин, М. О. Горинь, О. О. Кундицький. Львів Львівський національний університет імені Івана Франка. 2014. 334 с.

50. Система податкових пільг в Україні у контексті європейського досвіду : моногр. [А. М. Соколовська, Т. І. Єфименко, І. О. Луніна та ін.]. К. НДФІ. 2006. 320 с.

51. Скільки ПДВ відшкодувала ДПС платникам у 2022 році? URL: <https://news.dtkr.ua/taxation/pdv/81771-skilki-pdv-vidskoduvala-dps-platnikom-u-2022-roci>

52. Слепцова Н.В., Кочура Л.В. Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб та реалії адміністрування ПДФО в Україні. Економіка та держава. 2019. № 4. С.82-85.

53. Гарнавська О. Б. Особливості державного регулювання в умовах трансформації економіки України. Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С. З. Гжицького. 2016. Т. 18. № 2 (69). С. 230-233.

54. Ткачик Л. П. Особливості застосування методів та способів податкового регулювання підприємницької діяльності. Науковий вісник НЛТУ. 2015. Вип. 25.7. С. 106-112.

55. Трофимчук О. А. Державне регулювання економіки: теоретичне переосмислення у XXI ст. Економіка та держава. 2020. № 6. С. 206-212.

56. У Державній податковій службі порівняли ставки основних податків в Україні та країнах ЄС. 2022. URL: https://biz.ligazakon.net/news/220381_underzhavny-podatkovy-sluzhb-porvnyali-stavki-osnovnikh-podatkv-v-ukran-ta-kranakh-s

57. Уханова І.О. Розвиток та функціонування технопарків: світовий досвід та специфіка в Україні. 2012. Одеса. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1551/1.pdf>

58. Харченко Н.В. Амортизація основних засобів підприємства як фактор раціоналізації оподаткування. Ефективна економіка. 2016. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5017>

59. Шабанов Р., Ждан М. Щодо поняття господарсько-правових засобів державного регулювання економіки за законодавством України. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 11. С. 84-88.

60. Шамота Г. М. Податкове регулювання інвестиційної діяльності URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/.../95>.

61. Шапошников К. С. Вплив інституційного середовища на інноваційний розвиток економіки регіону. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 29. С. 34-36.

62. Sustainable development in the European Union Overview of progress towards the SDGs in an EU context. 2022 edition URL: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/4031688/14665125/KS-06-22-017-EN-N.pdf/8febd4ca-49e4-abd3-23ca-76c48eb4b4e6?t=1653033908879&fbclid=IwAR39rqS_xuyWPOEgL2wFW8D6XMYhmjP5XHkYji_XdK3brmTp1fXEI5AK8Js

63. Web portal of the European Commission. 2023. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/advSearchForm.html?taxType=EDU_ENERGY